

**Nuorten elinoloja ja palvelujen käyttöä koskevat tiedot
julkisissa rekistereissä**

- nykytila ja kehittämissuhteet

Anu Kauppi

Tampereen yliopisto
Informaatiotieteiden yksikkö
Tietojenkäsittelyoppi
Pro gradu -tutkielma
Ohjaaja: Pirkko Nykänen
Huhtikuu 2015

Tampereen yliopisto

Informaatiotieteiden yksikkö

Tietojenkäsittelyoppi

Anu Kauppi: Nuorten elinoloja ja palvelujen käyttöä koskevat tiedot julkisissa rekistereissä - nykytila ja kehittämissuhteet

Pro gradu -tutkielma, 74 sivua

Huhtikuu 2015

Nuorisolaki toi kunnille velvollisuuden koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista paikallisen päätöksenteon ja nuorisotyön suunnittelun tueksi. Tässä tutkimuksessa kartoitetaan näiden tietojen saatavuutta ja hyödynnettävyyttä tällä hetkellä ja miten tilannetta voisi tulevaisuudessa kehittää. Tutkimuksessa huomioidaan valtakunnallinen, meneillään oleva tieto- ja viestintäteknikan kehitystyö.

Työn alkuosassa tutustutaan kirjallisuuden avulla tietohallintostrategiaan, kunnalliseen tietohallintoon ja monialaiseen yhteistyöhön. Nykytilanteen kartoitus avaa nykytilan nuorten tietojen saatavuuteen ja hyödynnettävyyteen, tietoihin liittyvään lainsäädäntöön, tietojärjestelmiin ja palveluihin, joissa asiakaskirjaamisia tehdään. Lisäksi kerrotaan erilaisista tietojen kuvaavista indikaattoreista. Julkisen hallinnon ICT-strategia (JulkICT) ja kokonaisarkkitehtuuri avaavat valtakunnallista kehitystyötä, joka vaikuttaa tietojen saatavuuteen tulevaisuudessa. Työn lopussa käydään läpi nykytilanteen kehittämisen mahdollisuuksia huomioiden JulkICT ja kokonaisarkkitehtuurityö.

Tutkimuksen tuloksena annetaan kehittämissuhteita nykytilanteen kehittämiseksi. Kehittämissuhteissa huomioidaan koko tietojen keräämisen ja hyödyntämisen prosessi, johon kuuluvat mm. tietotarpeiden kartoitus, tietojen keräämisen suunnitelmallisuus ja kirjaamiskäytännöt.

Avainsanat: tietohallintostrategia, tietohallinto, tietojärjestelmä, palvelut, nuoret

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
2. Tutkimuksen toteutus.....	3
2.1 Tutkimuksen tavoitteet.....	3
2.2 Tutkimuksen tausta.....	3
2.3 Tutkimuksen menetelmät.....	4
3. Tietohallintostrategia ja kunnallinen tietohallinto.....	6
3.1 Tietohallintostrategia.....	6
3.2 Lähestymistapoja tietohallintostrategian suunnitteluun.....	8
3.3 Malleja strategian suunnitteluun.....	11
3.4 Tietohallintostrategian sisältö.....	13
3.5 Kunnallinen tietohallinto.....	16
3.6 Tietohallintoa velvoittava lainsäädäntö.....	19
4. Monialainen yhteistyö.....	21
4.1 Mitä monialainen yhteistyö on?.....	21
4.2 Monialainen yhteistyö nuorten palveluissa.....	21
4.3 Monialainen tietopohja.....	23
5. Nuoriin liittyvien tietojen nykytilanteen kartoitus.....	24
5.1 Määritelmät.....	24
5.2 Lainsäädäntö.....	24
5.2.1 Nuorisolaki.....	24
5.2.2 Lastensuojelulaki.....	25
5.2.3 Kansanterveyslaki.....	26
5.2.4 Lukiolaki.....	26
5.2.5 Laki ammatillisesta koulutuksesta.....	27
5.2.6 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki.....	27
5.2.7 Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhoidosta.....	27
5.2.8 Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta.....	28

5.2.9 Asevelvollisuuslaki.....	28
5.2.10 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta.....	29
5.2.11 Henkilötietolaki.....	29
5.3 Muita ohjeistuksia ja toimintamalleja.....	30
5.3.1 Nuorten yhteiskuntatakuu eli nuorisotakuu.....	30
5.3.2 Nuorten työpajatoiminta.....	31
5.3.3 Etsivä nuorisotyö.....	31
5.3.4 Aikalisä-toimintamalli.....	32
5.3.5 Ankkuritoiminta.....	32
5.3.6 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nuorisotyö.....	33
5.4 Tietojärjestelmät ja tiedonkeruu.....	34
5.4.1 Työ- ja elinkeinotoimiston asiakastietojärjestelmä.....	34
5.4.2 Terveydenhuollon tietojärjestelmät.....	35
5.4.3 Sosiaalihuollon tietojärjestelmät.....	37
5.4.4 Opiskelijahallinnon tietojärjestelmät.....	38
5.4.5 Työpajojen ja etsivän nuorisotyön tietojärjestelmät.....	39
5.4.6 Valtakunnallinen tiedonkeruu.....	40
5.5 Indikaattorit eli nuorten elinoloja ja palvelujen käyttöä kuvaavat rekisteröidyt tiedot.....	41
5.5.1 Nuorisoasiain neuvottelukunnan nuorten hyvinvointi-indikaattorit.....	42
5.5.2 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyn indikaattorit....	45
5.5.3 Kuntakohtaiset indikaattorit.....	46
5.6 Nykytilan ongelmat nuoriin liittyvien tietojen käsittelyssä.....	47
6. Julkisen hallinnon ICT-strategia ja kokonaisarkkitehtuuri.....	50
6.1 JulkICT-strategia.....	50
6.2 Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuuri.....	52
6.3 JulkICT:n mahdollisuudet monialaisen nuorisotiedon saatavuuden parantamisessa	54
7. Kehittämissuositukset ja suositukset.....	57
8. Yhteenvedo.....	61
Lähteet.....	65

1. Johdanto

Nuoriin liittyvät kysymykset ovat olleet viime vuosina paljon esillä. Nuorisotyöttömyydestä ja syrjäytymisestä on keskusteltu paljon, ja keskustelujen myötä on etsitty työkaluja, joilla syrjäytymiskehitykseen pystyttäisiin ajoissa puuttumaan. Paljon on tehty: mm. kehitetty lainsäädäntöä ja erilaisia toimintamalleja, perustettu monialaisia yhteistyöryhmiä ja helpotettu nuorten työllistymistä palkkatuen avulla. Nuorisolaki on tärkeä laki, jonka avulla on pyritty pysäyttämään mahdollinen nuoren syrjäytyminen ja ohjaamaan nuori takaisin palvelujen pariin. Nuorisolaki mm. velvoittaa kuntia perustamaan monialaisen yhteistyöryhmän, nuorten ohjaus- ja palveluverkoston, jonka tarkoituksena on paneutua kunnan nuorten tilanteeseen auttamalla nuoria monialaisesti, jolloin eri hallinnonalojen sektorirajojen ei pitäisi rajoittaa nuorten parissa tehtävää työtä.

Nuorisolaki [L 72/2006] velvoittaa kuntien nuorten ohjaus- ja palveluverkostoja mm. kokoamaan tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioimaan niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi, edistämään nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista ja vaikuttavuutta tavoitteena palvelujen riittävyys, laadukkuus ja saavutettavuus, suunnittelemaan ja tehostamaan yhteisiä menettelytapoja nuorten palveluihin ohjautumiseksi ja edistämään nuorten palveluiden järjestämiseen liittyvän tietojen vaihdon sujuvuutta. Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni on pohtia tietojen kokoamista nuorten kasvu- ja elinoloista, selvittää nykytilanne, tunnistaa ongelmat ja pohtia, miten tilannetta voisi mahdollisesti kehittää.

Valtion ja kuntien tieto- ja viestintätekniikkaa kehitetään parhaillaan valtion ohjauksessa ja toimesta monella tavalla. Kuntien ja valtion tieto- ja viestintätekniikan kehittämistyötä varten on laadittu julkisen hallinnon ICT-strategia (JulkICT-strategia), jonka visio ulottuu vuoteen 2020 ja linjausalueet ja toimenpiteet vuoden 2015 loppuun. Strategian tarkoituksena on kokonaisvaltainen rakenteiden ja toimintamallien uudistaminen, jossa julkisia palveluja pyritään jatkossa tuottamaan entistä enemmän organisaatorajat ylittävinä prosesseina ja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. [JulkICT-strategia, 2013] Strategian ohella on laadittu laki julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta [L

634/2011], jonka tarkoituksena on mm. parantaa julkisia palveluita ja niiden saatavuutta säätämällä julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta ja tietojärjestelmien yhteentoimivuuden edistämistä ja varmistamisesta. Lisäksi julkisessa hallinnossa on menossa laaja kokonaisarkkitehtuurityö. Strategia, lainsäädännön kehittäminen ja kokonaisarkkitehtuurityö tukevat toisiaan julkisen tieto- ja viestintäteknikan kehittämistyössä.

Tieto- ja viestintäteknikan kehittäminen asettaa puitteet myös nuorisotiedon saatavuuden parantamiseen tähtääville toimille. Tarkastelen tässä tutkimuksessa nykytilanteen kehittämistä huomioiden meneillään oleva valtakunnallinen kehittämistyö ja sen tarjoamat mahdollisuudet sekä mahdolliset puutteet. Tilanteen kehittäminen vaatii työtä myös kunnallisella tasolla eli nuorten ohjaus- ja palveluverkoston osallistumista tiedonkeruun suunnitteluun. Monialaisella yhteistyöryhmällä ei välttämättä ole tarvittavaa osaamista tietotekniikkaan liittyen, joten tarvetta on kunnan tietohallinnon tai muun tietotekniikan asiantuntijan osallistumiselle kehittämistyöhön. Kunnan tasolla tietohallintostrategia on dokumentti, jossa monialaisen tiedon saatavuus voidaan huomioida.

2. Tutkimuksen toteutus

2.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää nuorten kasvu- ja elinoloihin ja palveluiden käyttöön liittyvien tietojen saatavuutta ja nykytilaa nuorten monialaisen yhteistyöryhmän kannalta ja pohtia, miten nykytilannetta voitaisiin kehittää. Huomioin tässä meneillään olevan valtakunnallisen tieto- ja viestintäteknikan kehitystyön eli julkisen hallinnon ICT-strategian ja kokonaisarkkitehtuurin. Tavoitteenani on pohtia tietojen hyödynnettävyyttä ja tilanteen kehittämistä kokonaisarkkitehtuurikehyksessä ja pohtia, ratkaiseeko kokonaisarkkitehtuuri tietojen saatavuuteen liittyviä ongelmia.

2.2 Tutkimuksen tausta

Tutkimukseni pohjautuu kahteen Sosiaalikehitys Oy:n hallinnoimaan hankkeeseen: Opit käyttöön (2011-2013) ja Kohtaamisen taidot (1.5.2013-31.8.2014), joissa Tampereen yliopisto toteutti asiantuntijapalveluna selvitykset nuorten elinoloja ja palvelujen käyttöä koskevien tietojen tilanteesta. Opit käyttöön -hankkeessa tuotettu raportti selvittää nykytilannetta nuorisotiedon keräämiseen, tallentamiseen ja tilastointiin liittyen ja tarjoaa kehitysideoita nykytilanteen parantamiseksi [Kauppi *et al.*, 2013]. Kohtaamisen taidot -hankkeessa tarkasteltiin tilannetta yksittäisten nuorten tietojen keräämisen kannalta eli tietojen kirjaamiskäytäntöjä, joilla on suuri merkitys siihen, millaisia tietoja nuorista on rekistereissä ja millaisia tilastoja saadaan tuotettua [Kauppi, 2014]. Molempien hankkeiden raportit löytyvät Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskuksen www.koordinaatti.fi -sivustolta.

Tämä tutkimus pohjautuu erityisesti Opit käyttöön -hankkeen selvitykseen, johon tutkimuksen luku 5 Nuoriin liittyvien tietojen nykytilanteen kartoitus pitkälti perustuu. Tarkastelen tässä tutkimuksessa kuitenkin nykytilannetta laajemmin eli huomioin julkisen hallinnon ICT-strategian vaikutuksen tilanteeseen ja menen aiempaa selvitystä pidemmälle eli huomioin nykytilanteen parantamisen mahdollisuudet kuntien

tietohallintostrategian tasolla.

Olen käyttänyt tutkimuksessa hankkeiden haastattelumateriaaleja, asiakirjoja ja muita kirjallisia ja sähköisiä materiaaleja. Tärkeä perusta työlle on ollut oma työskentelyni hankkeiden parissa ja osallistumiseni hankkeiden raporttien kirjoittamiseen. Haastattelujen myötä kartoitin kuntien virkamiesten, nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen jäsenten ja tietojärjestelmien pääkäyttäjien näkemyksiä nykyisestä tilanteesta ja ongelmakohdista tietojen saatavuuteen ja käytettävyyteen liittyen. Erilaisissa tehtävissä toimivien henkilöiden haastatteleminen antoi näkemystä nykytilanteesta erilaisista näkökulmista katsottuna.

2.3 Tutkimuksen menetelmät

Tutkimuksessa käytetyt tiedot on kerätty sekä hankkeita että tätä tutkimusta varten. Hankkeiden haastatteluista ja palavereista kootut tiedot olen koonnut yhteen, jolloin tiedon tarkkaa lähdettä ei pysty erottelemaan. Tässä tutkimuksessa ei siis välttämättä ole käytetty kaikkia alla mainittuja lähteitä.

Opit käyttöön -hankkeen puitteissa olin haastattelemassa kahdessa eri kunnassa kolmea kaupungin virkamiestä, kolmea tietojärjestelmien pääkäyttäjää, yhtä nuorten ohjaus- ja palveluverkoston jäsentä ja yhtä tietojärjestelmän kouluttajaa. Lisäksi osallistuin kahteen nuorten ohjaus- ja palveluverkoston kokoukseen ja sain kirjallista materiaalia verkoston järjestämästä työpajasta.

Kohtaamisen taidot -hankkeessa keräsin tietoa puhelin- ja sähköpostihaastatteluilla ja etsimällä tietoa palveluista ja lainsäädännöstä internetistä. Käytetty menetelmä valikoitui sen mukaan, miten hyvin tietoa palvelusta oli saatavilla sähköisesti, miten helposti löytyi haastateltava ja yhteystietojen laadusta eli oliko yhteystietona mainittu puhelinnumero vai sähköposti. Palveluita kertyi kaikkiaan 22. Puhelinhaastattelut toteutuivat viiden palvelun työntekijän kanssa, sähköpostihaastatteluja oli kahden palvelun työntekijän kanssa. Lopuista palveluista tarvittavat tiedot löytyivät sähköisesti. Osa

haastattelukysymyksistä oli kaikille palveluille samoja, mutta osa muotoutui haastattelun edetessä. Eri palveluissa tietojen tallentaminen tapahtuu hyvin eri tavalla, joten yksi haastattelurunko ei olisi toiminut. Haastattelut toteutuivatkin lopulta varsin vapaamuotoisina keskusteluina.

Tietoa on koottu myös aiemmista selvityksistä ja tutkimuksista, joita nuorten ohjaus- ja palveluverkostotoiminnan alkutaipaleesta on kertynyt jonkin verran. Nuorten palveluihin ja tietojärjestelmiin liittyviä selvityksiä löysin tätä tutkimusta tehdessä (2014) yhden, joka on Selvitys nuorten elinoloja ja palveluita tukevien tietojärjestelmien kehittämisestä [Vehviläinen, 2012].

Nykytilan ongelmat nuoriin liittyvien tietojen käsittelyssä on koostettu erilaisista lähteistä esiin nousseista ongelmista. Kehittämissuositukset ja suositukset -kappaleessa olen listannut näitä ongelmia ja esittänyt niille kehittämisehdotuksia huomioiden nykytilanne tietojen keräämisessä, tallentamisessa ja tietojärjestelmien tilanteessa ja kehittämisessä. Kehittämissuosituksia nousi esille haastatteluista ja muista lähdemateriaaleista sekä omista havainnoistani nykytilanteeseen tutustuessani. Suositukset olen koostanut kehitysehdotusten pohjalta ja niiden tavoitteena on olla mahdollisimman toteutuskelpoisia ja ymmärrettäviä. Tällöin näitä suosituksia voisi käyttää osana nuoriin liittyvien tietojen paremman hyödynnettävyyden kehitystyössä.

3. Tietohallintostrategia ja kunnallinen tietohallinto

3.1 Tietohallintostrategia

Strategian määrittelyjä on paljon ja ne riippuvat sekä määrittelijästä että strategian tarkoituksesta. Strategioita tehdään organisaatioissa monilla eri tasoilla ja osastoilla ja kukin strategia keskittyy oman tasonsa haasteisiin. Lindroos ja Lohivesi [2010] määrittelevät, että strategia on ”ytimeltään selkeäsanainen ja julkinen linjaus siitä, miten jokin organisaatio aikoo saavuttaa omat tavoitteensa”. Strategian toimiessa ohjeena organisaatiolle se ei voi olla kokonaan salainen. Yksityiskohtien kertominen ei välttämättä kuitenkaan ole tarpeellista.

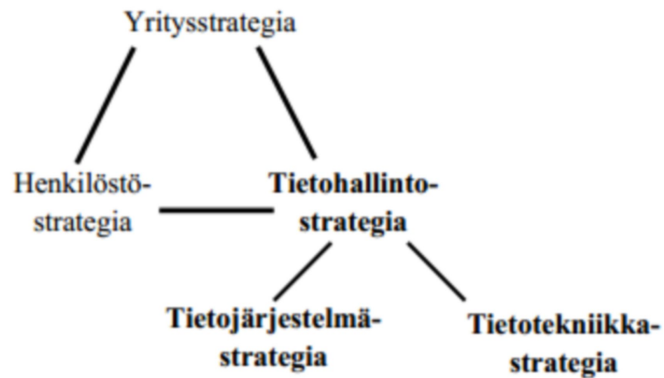
Mäkinen [2007] määrittelee strategian suunnitelmaksi, joka sisältää käsityksen tai ajatuksen siitä, kuinka organisaatio aikoo saavuttaa tavoitteensa. Suunnitelma on tehty tiettyä tarkoitusta varten. Strategian käsite voi Mäkisen mukaan tarkoittaa myös jonkin asian suunnitteluprosessia tai suunnitelman täytäntöönpanoa. Strategiaa voidaan kuvata syy- ja seuraussuhteiden asetetuiksi hypoteeseiksi eli väittämissä. Strategisen suunnittelun tavoitteena on organisaation ajattelutavan ja toimintatapojen muuttaminen sekä oppivan organisaation luominen.

Ward ja Griffiths [1996] määrittelevät strategian jatkuvasti päivitettäväksi ja tarkasteltavaksi, se ei ole koskaan varsinaisesti valmis. Strategian muodostaminen on luova prosessi, jossa voi hyödyntää apuna erilaisia työkaluja, tekniikoita ja malleja. Jokaisen strategian tulee määritellä nykytilanne, organisaation tavoitetila tulevaisuudessa sekä parhaat keinot saavuttaa tavoitteet olemassa olevien vaihtoehtojen ja resurssien puitteissa.

Tietohallintostrategia on suunnitelma yrityksen tai organisaation tietohallinnon tai tietojenkäsittelytoimintojen toteuttamiseksi. Sillä on aikojen saatossa ollut eri nimityksiä, kuten atk-strategia, tietotekniikkastrategia ja tietojärjestelmästrategia ja eri nimet ovat kertoneet strategian erilaisista painotuksista [Ruuhonen ja Salmela 2005]. Ruuhosen ja

Salmelan [2005] mukaan tietohallintostrategiassa määritellään organisaation tekninen arkkitehtuuri ja sen kehittäminen sekä sovellukset ja niiden käyttö. Lisäksi strategia huomioi organisatoriset, taloudelliset ja johtamisen kysymykset. Strategiassa tulee siis huomioida organisaation rakenne, kulttuuri ja henkilöresurssit. Teubner ja Mocker [2009] määrittelevät tietohallintostrategian suunnitelmaksi, joka asettaa tavoitteet ja puitteet kestäväälle, pitkäjänteiselle, organisaatiolle tärkeän tiedon, viestinnän ja tiedonhallinnan kehitykselle. Strategia sisältää myös toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi sekä määrittelee käytettävät arkkitehtuurit ja standardit. Teubner ja Mocker ehdottavat, että strategiassa huomioitaisiin erikseen infrastruktuuri sekä toiminnot, jotka rakentuvat infrastruktuurin päälle, kuten tietojenkäsittelytoimintojen määrittely, hankinta, järjestely ja hallinta.

Kettunen [2002] määrittelee tietohallintostrategian jatkuvasti kehittyväksi ja eläväksi suunnitelmaksi siitä, miten asetettuihin tavoitteisiin päästään. Tietohallintostrategia sisältää Kettusen mukaan nykytilan kuvauksen, tavoitteet, konkreettiset toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi sekä kustannusarvion. Se määrittelee organisaation keskeisimmät tietotekniset ratkaisut, niiden käyttökohteet, kehityssuunnitelmat, resursoinnin sekä mittarit, joilla toimintojen tehokkuutta ja onnistumista mitataan. Strategian tulisi olla osa organisaation kokonaisstrategiaa. Ruohosen ja Salmelan [1999] mukaan menestyksellinen tietohallinnon johtaminen perustuu organisaation kokonaisstrategian, tietohallintostrategian ja henkilöstöstrategian yhdistämiseen. Ihalainen *et al.* [2011] pitävät tietohallintostrategiaa tärkeänä osana (kunnan) kokonaisstrategiaa, jossa tietohallintostrategia kattaa ensisijaisesti teknologian, tiedon, osaamisen ja hallinnan sisältöjä. Tietohallintostrategia ei siis ole irrallinen tuotos, vaan sillä tulee olla yhteydet muihin organisaation strategioihin. Sitä voidaan tarvittaessa jakaa pienempiin osiin. Stenberg [2006] määrittelee tietohallintostrategian myös yläkäsitteeksi muille tietojenkäsittelyn osa-alueiden strategioille. Kuvassa 1 on eräs mahdollinen tapa rakentaa eri strategioiden suhteet toisiinsa.

Kuva 1. Strategiahierarkia [Ruohonen ja Salmela, 2005]

3.2 Lähestymistapoja tietohallintostrategian suunnitteluun

Monet tietohallintostrategioiden suunnitteluun käytettävät lähestymistavat pohjautuvat jollain tavalla tietojärjestelmien suunnitteluun. Strateginen suunnittelu ja tietojärjestelmät yhdistetään alan kirjallisuudessa usein yhdeksi kokonaisuudeksi, jossa tavoitteena on tietojärjestelmien suunnittelu tai niiden kehittäminen. [Siira, 2001]

Earl [2009] jaottelee tietojärjestelmien suunnittelun viiteen lähestymistapaan:

1. liiketoimintalähtöinen lähestymistapa
2. menetelmälähtöinen lähestymistapa
3. hallinnollinen lähestymistapa
4. teknologinen lähestymistapa
5. organisatorinen lähestymistapa.

Liiketoimintalähtöisessä lähestymistavassa liiketoimintasuunnitelmat määrittelevät tietohallintostrategian sisällön. Lähestymistavassa liiketoimintasuunnitelma analysoidaan ja sen mukaan määritellään tietojenkäsittelytoimintojen tarve. Lähestymistavan heikkoutena nähdään liiketoimintasuunnitelmien epätarkkuus tietojärjestelmätarpeiden

määrittämiseksi, jolloin tarvitaan lisää analyyseja. Voi olla myös vaikeaa tuoda esille tietojärjestelmien strategista merkitystä ja saada käyttäjien ja linjajohdon näkemykset huomioitua. Hyvinä puolina lähestymistavassa mainitaan tietojärjestelmien pitäminen strategisena resurssina ja tietohallinnon näkeminen välttämättömänä toimintona. Lisäksi hyvin toteutettu liiketoimintasuunnitelma voi mahdollistaa siihen hyvin linjassa olevan tietohallintostrategian. [Earl, 2009; Siira, 2001]

Menetelmälähtöinen lähestymistapa pohjautuu formaaleiden tekniikoiden tai menetelmien käyttämiseen. Tekniikoilla tai menetelmillä haetaan usein vahvistusta tietojärjestelmätarpeiden tärkeydelle organisaation johdon silmissä. Lähestymistavassa tyypillistä on konsulttien käyttäminen. Huonoina puolina lähestymistavassa nähdään menetelmäosaamisen puute, joka voi johtaa epäsovivan menetelmän käyttämiseen, menetelmien heikkoudet, konsulttivetoisuus ja käyttäjien vastarinta. Konsultin käyttäminen voi johtaa siihen, että suunniteltua strategiaa ei koeta omaksi, jolloin sen toteutus jää heikoksi. Vaikka menetelmälähtöiseen lähestymistapaan liittyy paljon heikkouksia, jolloin se ei ehkä ole toimiva ratkaisu, se voi tarjota yllättäviä hyviä puolia, kuten osoittaa puutteita liiketoimintasuunnitelmassa tai tarjota liiketoimintatietoa tietohallinnolle. [Earl, 2009; Siira, 2001]

Hallinnollisessa lähestymistavassa pääpaino on resurssien suunnittelussa. Liiketoimintayksiköiden esille tuomat tarpeet arvioidaan ja priorisoidaan ja tärkeimmät niistä toteutetaan. Toiminta muistuttaa vuosittaista taloudellista suunnittelua ja toiminnan lopputuloksena syntyy lista hyväksytyistä projekteista. Budjetin leikkaamista ei nähdä ongelmallisena, kun tarkoituksena on leikata vähemmän tärkeät projektit pois. Lähestymistavan huonoina puolina nähdään kokonaisvaltaisen strategisen ajattelun puute, radikaalien muutosten toteuttamisen vaikeus ja käyttäjien vastarinta. Lähestymistavan hyvänä puolena voidaan nähdä toimintatavan läpinäkyvyys: kaikki voivat tuoda tarpeitaan esille. [Earl, 2009; Siira, 2001]

Teknologinen lähestymistapa olettaa, että tietojärjestelmäorientoitunut malli liiketoiminnasta on välttämätön, minkä vuoksi analyttiset mallinnusmenetelmät ovat

tarpeellisia. Runsaan ja monipuolisen mallinnuksen vuoksi menetelmä on raskas ja vaatii aikaa, vaivaa ja resursseja. Tekninen lähestymistapa voi herättää vastustusta liiketoimintaan orientoituneessa johdossa. Myös lopputuloksen eli erilaisten mallien ymmärtäminen ja käyttöön ottaminen voivat jäädä heikoksi. Lähestymistavan hyvät puolet näkyvät pienissä kehittämiskohteissa, joissa selkeät mallit toimivat hyvinä pohjina kehitystyölle, esimerkiksi tietokantojen suunnittelussa. [Earl, 2009; Siira, 2001]

Organisatorinen lähestymistapa perustuu tietohallinnon ja organisaation jatkuvaan integraatioon ja keskeistä on johdon ymmärrys ja osallistuminen. Lähestymistapa käyttää menetelmiä, mutta ne valitaan tarpeen ja tilanteen mukaan. Organisaation oppiminen on tärkeää ja se ilmenee kolmella tavalla. Tietohallinnon suunnittelussa pitää keskittyä yhteen tai kahteen teemaan kerrallaan. Toiseksi tietohallinnon asiantuntijan osallistuminen suunnitelmiin antaa IT-näkökulman ratkaisuihin. Kolmanneksi teemojen jakaminen hallittaviin kokonaisuuksiin tukee niiden toteuttamista. Lähestymistavan huonoina puolina on uusien teemojen löytämisen vaikeuden lisäksi arkkitehtuurin mahdollinen hankaloituminen sekä lähestymistavan sekavuus ja kokonaissuunnittelun puute. Lähestymistavan etuina ovat sen helppo sulautuminen organisaation normaaliin toimintaan sekä tietohallinnon ja organisaation yhteistyö.

Ihalainen *et al.* [2011] rakentavat artikkelissaan kunnallisen tietohallinnon strategista merkitystä kolmikantaisesti, jossa huomioidaan kognitio-, manageri- ja informaatioteknologia -näkökulmat. Näiden näkökulmien avulla tarkastellaan tietohallinnon strategista sidosta ja toimintaotetta kuntaorganisaatiossa. Kognitiolla pyritään ymmärtämään organisaatiossa olevan tiedon ja siihen liittyvien prosessien merkitystä. Managerialla pyritään ymmärtämään organisaation prosesseja, laatuajattelua ja johtamista organisaation ja tietohallinnon suhteissa. Teknologian avulla tavoitellaan ymmärrystä kunnan informaatioteknologiasta ja sen vaikutuksista organisaation toiminnassa. Ihalainen *et al.* [2011] mukaan hyvä strateginen tietohallinto asemoituu strategisten sisältöjen ja kognitio-, manageri- ja teknologianäkökulmien kautta, jolloin lähestymistapa on hallinnollis-organisatorinen. Hyvällä tietohallinnolla on “monet kasvot”, mikä tarkoittaa erilaisten näkökulmien tuomista mukaan suunnitteluun, kuten

hallinnollis-organisatoriset, oikeudellis-lainsäädännölliset, informaatioteknologiset ja informaatioon perustuvat näkökulmat.

Informaatioteknologian hyväksikäyttöä suhteessa liiketoimintaan pohtivat myös Ruohonen ja Salmela [2005]. He esittävät kolme näkökulmaa:

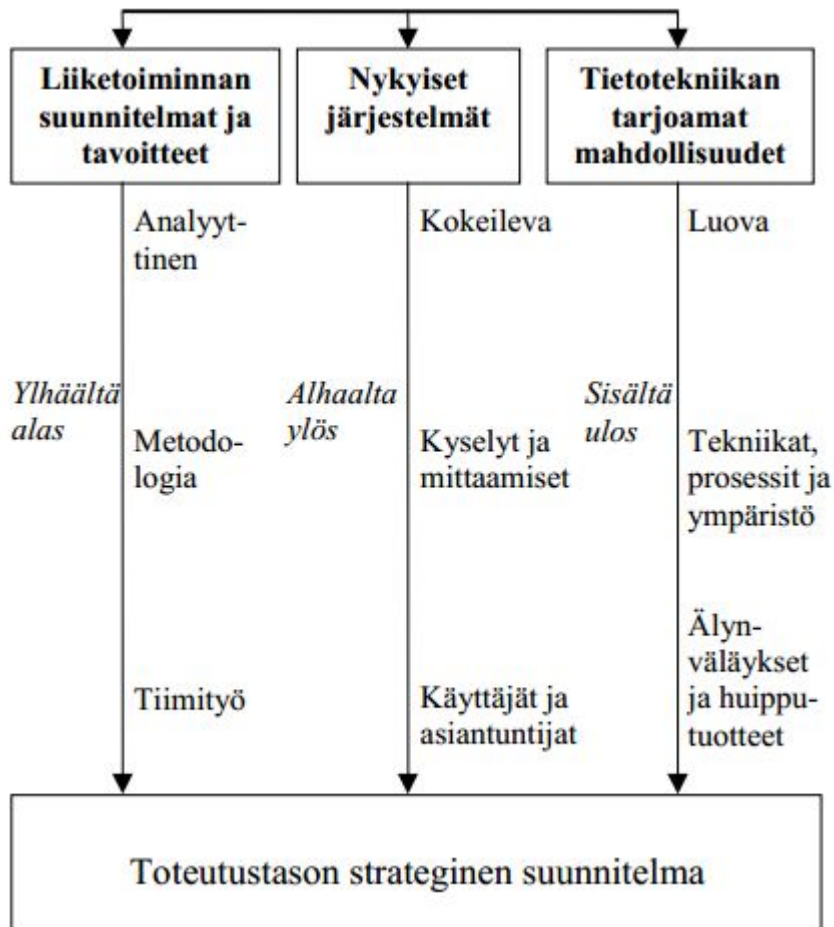
1. Nykyinen ja tuleva liiketoiminta määrittelee tietotekniikan hyväksikäytön.
2. Tietotekniikan kehitys ohjaa liiketoimintaa.
3. Liiketoiminta ja tietotekniikan kehitys kulkevat rinnakkain.

Ensimmäinen näkökulma on yleisin ja perinteisin näkemys, jossa tietotekniikka on liiketoimintaan nähden tukitoimintaa. Toinen näkökulma on poikkeuksellinen näkemys, koska se edellyttää radikaalia johtamista ja sitä kautta vanhojen organisaatorakenteiden ja prosessien uudistamista. Näkökulma voi tarjota mahdollisuuksia aivan uudenlaisen liiketoiminnan toteuttamiseen, mutta toisaalta se voi keskittyä myös liaksi teknisiin muutoksiin. Kolmas näkökulma tuo haasteita oppimiseen, koska siinä on oltava valppaana uusien mahdollisuuksien sekä riskien vuoksi. Olennaista on luova suhtautuminen tarjoutuviin mahdollisuuksiin ja samalla kriittinen suhtautuminen olemassa oleviin toimintatapoihin. Uudet innovaatiot voivat olla osittain uuteen ja osittain vanhaan toimintamalliin tukeutuvia. [Ruohonen ja Salmela, 2005]

3.3 Malleja strategian suunnitteluun

Earlin moniulotteinen malli on yksi vaihtoehto strategian laadintaan. Se antaa hyvän lähtökohdan tietohallintostrategian laadintaan ja huomioi yrityksen sisäisen strategiatyöskentelyn, ulkopuolelta hankittavan osaamisen sekä sisäisen että ulkoisen suorittaman auditoinnin järjestelmille. Mallissa on kolme lähtökohtaa: *liiketoiminnan suunnitelmat ja tavoitteet, nykyiset järjestelmät ja tietotekniikan tarjoamat mahdollisuudet*. *Liiketoiminnan suunnitelmat* tuottaa strategiaa varten liiketoiminnan vaatimukset tietotekniikalle. Tässä käytetään usein jotain formaalia menetelmää ja tiimityötä, johon osallistuu organisaation työntekijöitä eri organisaatiosoilta ja -osastoilta. *Liiketoiminnan suunnitelmat* toimii ylhäältä alas -lähestymistavalla, jolloin

toteutetaan esimerkiksi tietojärjestelmiä liiketoiminnan tavoitteisiin. [Siira, 2001]

Kuva 2: Earlin moniulotteinen malli strategian laadintaan [Siira, 2001]

Mallin *nykyiset järjestelmät* esittää nykyisten järjestelmien analysointia, joka tapahtuu alhaalta ylös -lähestymistavalla. Siinä kerätään tietoa organisaation nykyisistä järjestelmistä ja niiden kattavuudesta suhteessa liiketoimintaan. Analysointi tapahtuu käyttäjien ja asiantuntijoiden yhteistyöllä, jolloin organisaatiossa olevaa kokemustietoa käytetään hyväksi tehtäessä päätöksiä uusista investoinneista. Mallin kolmas kohta eli *tietotekniikan tarjoamat mahdollisuudet* toimii sisältä ulos -lähestymistavan mukaan, mikä tarkoittaa ajatusta lähteä liikkeelle tietotekniikasta ja katsoa, mitä mahdollisuuksia se voi liiketoiminnalle tarjota. Usein tietoa täytyy ostaa organisaation ulkopuolelta asiantuntijoilta, mutta parhaimmillaan tietotekniikan uudet soveltamistavat voivat tarjota

huomattavia parannuksia. [Siira, 2001]

Toisenlainen lähestymistapa strategian luomiseksi on Gottschalkin Y-malli. Siinä lähdetään liikkeelle sekä nykytilan että tavoitetilan kuvauksista, joista edetään muutostarpeiden analysoinnin kautta toimintasuunnitelmiin ja toteutuksen kautta tulosten analysointiin. [Gottschalk, 2005]

Sekä nykytilan kuvauksessa että tavoitteen määrittelyssä voidaan käyttää erilaisia metodeja. Nykytilan ja tavoitteen vertailulla nostetaan esille muutostarpeita, joiden analysoinnin myötä pohditaan myös keinoja tavoitteeseen pääsemiseksi. Tämän jälkeen pyritään löytämään erilaisia vaihtoehtoja, joilla muutos voidaan toteuttaa. Toteutettavat muutokset valitaan ja dokumentoidaan toimintasuunnitelmaksi, jossa huomioidaan mm. ohjelmiston suunnitteluprosessi, käyttäjien osallistuminen, aikataulu ja budjetti. Lopuksi suunnitelma toteutetaan ja tulokset käydään läpi. [Gottschalk, 2005]

3.4 Tietohallintostrategian sisältö

Gottschalkin [2005] mukaan tietohallintostrategiadokumentti voi olla pitkä tai lyhyt riippuen organisaation perinteistä ja odotuksista. Mitä tarkemmalle tasolle dokumentissa mennään, sitä laajemmaksi ja kattavammaksi se muuttuu [Siira, 2001]. Vaikka laaja dokumentti on tarkempi, se myös vaatii enemmän työtä sekä dokumenttia luotaessa että sitä päivitettäessä. Pienissä organisaatioissa voi olla järkevää pitää tarkkuustaso kohtuullisena, jotta strategian päivittäminen ei jäisi suuren työmäärän vuoksi. [Siira, 2001]

Tietohallintostrategian sisältö voidaan jakaa esimerkiksi neljään periaatteeseen [Siira, 2001]:

1. kehittämistyön luonne
2. arkkitehtuurien periaatteet
3. toimintaperiaatteet

4. turvaamisen periaatteet.

Kehittämistyön luonne muodostetaan liiketoiminnan analyysien pohjalta. Siihen kuuluvat tietojärjestelmien kehittämistyö, arvio nykyjärjestelmistä sekä tietojenkäsittelyn tavoitteet. *Arkkitehtuurien periaatteita* ovat käyttöliittymä, tietojenkäsittely, tiedonhallinta, tietoyhteydet ja laitearkkitehtuuri. Periaatteissa käsitellään mm. käyttöliittymien määrää ja räätälöintiä, sovellusjaon perusteita, vaatimuksia sovelluksille, hallittavien tietojen valintaa, tiedonhallinnan keskittämistä ja kokonaisvastuuta, ulkopuolisten yhteyksien hoitamista, ulkopuolisten käyttäjien oikeuksia ja yhteystarpeita sekä vaatimuksia yhteentoimivuudelle, käyttöympäristön yhtenäisyydelle ja laitteille [Siira, 2001]. *Arkkitehtuurien periaatteet* keskittyvät selvästi teknisiin kysymyksiin.

Toimintaperiaatteet sisältävät tietohallinnon toiminta- ja organisointitavat. Toimintaperiaatteet jaetaan palveluiden hoitamiseen, kehittämistyöhön ja tietohallinnon kokonaisuuden ohjaukseen. *Turvaamisen periaatteet* pyrkivät paljastamaan tietohallintoa uhkaavat riskitekijät ja vahingolliset tapahtumat sekä tuovat esille niiden vaikutukset organisaation toiminnalle. Periaatteet jakautuvat riskien kartoitukseen, riskien arviointiin ja turvaamistoimenpiteiden vaikutukseen.

Neljä periaatetta pitävät sisällään siis nykytilanteen arvioinnin, tavoitteiden asettamisen ja kehittämistyön sekä tietojärjestelmiin liittyvät tekniset yksityiskohdat, tietohallinnon organisoinnin ja tietojen turvaamiseen tähtäävät analyysit ja toiminnot. Tässä lähestymistavassa on erityisen selvästi huomioitu turvaamiseen liittyvät kysymykset, jotka esimerkiksi Stenbergin [2006] esittämässä tietohallintostrategian sisällössä on laitettu osaksi toimintapolitiikkaa.

Stenbergin [2006] mukaan tietohallintostrategian avaintemat johdetaan liiketoimintastrategiasta. Strategia luodaan yhteistyössä yritysjohton ja liiketoimintayksiköiden avainhenkilöiden kanssa. Tietohallintostrategian sisältö Stenbergin [2006] mukaan on seuraavanlainen:

1. Johdanto

- Perustelut
- Merkitys

2. Taustatekijät

- Kilpailutekijät (toimiala, sidosryhmät, yritys)
- Ympäristön muutokset
- IT:n muutokset

3. Kehitysnäkymät

- Nykytilanne
- Visiot, arvot ja kulttuuri
- Kriittiset menestystekijät

4. Tietohallinnon tavoitteet ja keinot

- Palvelut ja tehtävät
- Painopisteet
- Toimintaperiaatteet
- Laatu

5. Ohjaus ja seuranta

- IT:n yhteistyöfoorumit ja verkostoituminen
- Arkkitehtuurit
- IT:n organisaatio
- Käyttäjyhteistyö

6. Toimintapolitiikka

- Projektityömalli
- Systemityömalli
- Ylläpito
- Hankinnat
- Tietoturva
- Riskienhallinta
- Dokumentointi
- Sopimushallinta

7. Hankkeistus

- Kehittämishankkeet
- Projektointi ja priorisointi

8. IT-osaamisen kehittäminen

- Käyttäjät ja IT-ammattilaiset
- HR-yhteistyö

9. Hyötytavoitteet

- Hyötytavoitteet
- IT-budjetti

3.5 Kunnallinen tietohallinto

Tietohallinto nähdään usein tietotekniikkatoimintojen järjestäjänä organisaatiossa. Sillä voi kuitenkin olla tätä monipuolisempia tehtäviä, mikä näkyy tietohallintoon liittyvissä määrittelyissä. Erilaisissa määrittelyissä näkyy määrittelijän valitsema näkökulma tietohallintoon, tietohallinnon tehtäviin ja asemaan organisaatiossa. Laki julkisen tietohallinnon ohjauksesta [L 634/2011] määrittelee tietohallinnon tukitoiminnoksi, jolla turvataan julkisten hallintotehtävien hoitaminen tieto- ja viestintäteknisiä menetelmiä ja keinoja hyväksikäyttäen. Tässä määrittelyssä näkyy tietohallinnon alisteinen asema muuhun organisaatioon nähden sekä tekninen painotus. Ruohonen ja Salmela [2005] määrittelevät tietohallinnon yrityksen tai muun organisaation tietoresurssien hyväksikäytön suunnitteluksi, johtamiseksi, toteutukseksi ja valvonnaksi. Tämä määritelmä nostaa tietohallinnon organisaation muiden yksiköiden rinnalle tasaveroiseksi toimijaksi, joka vaikuttaa koko organisaatiossa.

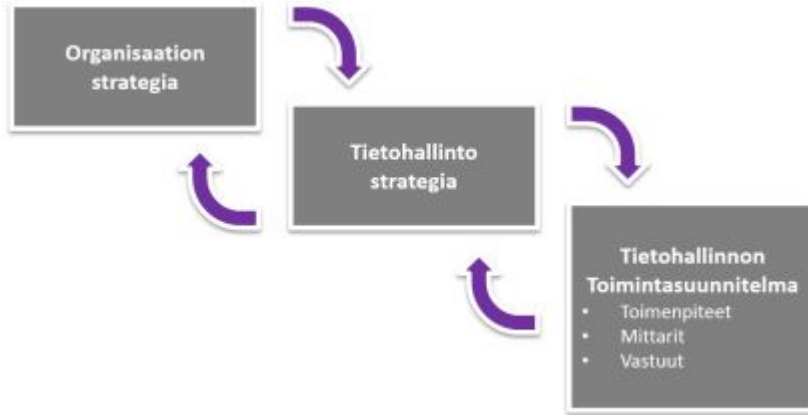
Syväjärven ja Ihalaisen [2011] mielestä tietohallinnolle on vaikea esittää yleispäteviä käsitteitä, koska tietohallinnolla on monitieteinen tausta. Määrittely tulee hallinto- ja johtamistieteellisestä, oikeustieteellisestä, informaatioteknologisesta ja informaatiotieteellisestä kokonaisuudesta, jossa valitulla näkökulmalla voi olla vaikutusta määrittelyyn. Artikkelissaan Syväjärvi ja Ihalainen [2011] valitsevat lähinnä hallinto- ja johtamistieteellisen näkökulman ja määrittelevät tietohallinnon viittaavan ”tiedon, tietovarantojen, johtamisen, tietotoimijoiden, toimintaprosessien ja

informaatioteknologian hallintaan”. Heidän mielestään ”julkiseen tietohallintoon kuuluvat periaatteessa kaikki tietoon ja sen turvalliseen hallintaan, käsittelyyn, välittämiseen ja esittämiseen liitettävät hallinnollis-oikeudelliset-tekniiset järjestelyt”.

Tietohallinto voidaan nähdä koostuvan hyvin erilaisista komponenteista riippuen määrittelijästä, tarpeista ja tietohallinnon asemasta. Suppeimmillaan kyse voi olla tietoteknisistä tukitoiminnoista ja laajimmillaan kaikkialle organisaatiossa ulottuvasta tietoon ja sen hallintaan liittyvistä prosesseista ja niihin liittyvistä erilaisista elementeistä.

Tietohallinto on merkitykseltään kasvava kokonaisuus suomalaisille kunnille. Kuntien itsehallinnosta johtuen kuntien valinnat ja strateginen toimintakyky korostuvat, jolloin tietohallinnon strateginen osaaminen ja kehittyneisyys ovat varsin kirjavia. Tiedon käsittelyn määrä lisääntyy, jolloin ne toimijat menestyvät, joilla on kykyä tunnistaa tietotarpeensa, jakaa ja jalostaa tietoa, hyödyntää tietoa sekä informaatioteknologiaa. Tietohallinnon merkitys korostuu missä tahansa organisaatiossa tietovirtojen tai tiedonkulun hallinnassa sekä sähköisten toimintatapojen lisääntyessä. [Syväjärvi ja Ihalainen, 2011]

Organisaation strategia määrittää tietohallintostrategiaa, jonka perusteella laaditaan tietohallinnon toimintasuunnitelma. Kuva 3 kuvaa organisaation strategian suhdetta tietohallinnon toimintasuunnitelmaan, ja kuvan ylöspäin osoittavista nuolista näkee, että myös tietohallinnon on oltava aktiivinen organisaationsa suunnittelutyössä. Tietohallinnon aktiivinen osallistuminen varmistaa toimivat tavoitteet ja riittävät resurssit tavoitteiden täyttämiseksi sekä tietotekniikan mahdollistamien hyötyjen huomioonottamisen. [Heikkinen *et al.*, 2013] Myös Stenberg [2006] korostaa IT:n asemaa yrityksen strategiassa. Hänen mukaansa tietohallinnon roolia voidaan tarkastella sen mukaan, millainen rooli ja keskinäinen suhde liiketoiminta- ja tietohallintostrategialla on.

Kuva 3: Organisaation strategiasta tietohallinnon toimintasuunnitelmaan [Heikkinen *et al.*, 2013]

Tietohallinnon organisointiin vaikuttavat mm. johtamistapa, organisaation rakenne ja kulttuuri, organisaation strategia, tietohallintostrategia sekä organisaation resurssit ja koko. IT-osaamisen tasolla on myös suuri merkitys tietohallinnon toiminnassa ja kehittämistyössä. [Stenberg, 2006] Tietohallinto on osa kunnallista itsehallintoa, mutta se hakee muotoaan uudistuvissa kunnissa ja yhteistyön käytänteissä. Tietohallinto voi olla kunnan oma, jolloin kunta on ikään kuin omavarainen päätöksentekijä ja toimija tietohallinnossaan. Kunta voi järjestää tietohallinnon yhteistyössä muiden kuntien tai toimijoiden kanssa. Tällöin kyseessä on enemmän keskitetty tietohallinnon ohjaus. Yksityinen toimija voi myös ottaa kunnan tietohallinnon hoitaakseen. [Syväjärvi ja Ihalainen, 2011]

Tietohallinnon toteutus vaihtelee suuresti kunnittain, koska kunnat ovat päätyneet siinä erilaisiin ratkaisuihin. Tämä voi olla ongelmallista, koska toteutukset ovat eriytyneitä ja kiinni sopimuksin erilaisiin tietojärjestelmätoimittajiin, jolloin tietoteknologian tehokas hyödyntäminen ja yhteistyön toteuttaminen on haastavaa. Myös sähköisen hallinnon kehittyneisyys vaihtelee suuresti. [Pasanen, 2012] Tietohallinnon toteutuksessa ovat painottuneet perinteisesti tietotekniset seikat, mutta viime aikoina on tapahtunut kehitystä myös tietohallinnon hallinnollisen ja strategisen toimijuuden suuntaan eli on tiedostettu tietohallinto osana kuntaorganisaation ydintoimintaa. [Syväjärvi ja Ihalainen, 2011]

Syväjärvi ja Ihalainen [2011] tarkastelevat tietohallinnon strategisuutta ja sen asemoitumista kunnan toimintaan neljästä eri toimintaotteesta. Oheis- ja tukitoiminta tarkoittaa, että tietohallinnon käsitteellinen ymmärrys on hajanaista ja se kiinnittyy teknologiseen välttämättömyyteen ja kustannuksiin. Osatoiminta viittaa yhdenmukaiseen tietohallinnon käsitteelliseen ymmärrykseen ja asemaan organisaatiossa, mutta käsityksessä painottuu sähköinen hallinto ja teknologia ja niihin liittyvä tarvelähtöisyys. Ydintoiminta tarkoittaa käsitystä, jossa organisaation johto tunnustaa ja määrittelee tietohallinnon yhdeksi strategiseksi ydintoimijaksi ja voimavaraksi. Muutos ja innovaatio toimintaotteena tarkoittaa edelliseen verrattuna tietohallinnon edustamaa muutosvoimaa, innovaatio-osaamista ja luovaa toimintaa kuntaorganisaatiossa.

Suomessa on viime vuosina kehitetty tietohallintoa ohjaavaa lainsäädäntöä (ks. luku 3.6). Lisäksi vähitellen ollaan rakentamassa kokonaisarkkitehtuureita julkisen tietohallinnon toimintamallien perustaksi. Niiden avulla pyritään yhtenäistämään organisaatioiden toiminnan kehittämistä ja tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämistä. Syväjärvi ja Ihalainen [2011] pitävät kokonaisarkkitehtuuria kuntien itsehallinnolle haasteellisena, koska siitä puuttuu kuntien tietohallinnon kaipaama hallinto- ja johtamisarkkitehtuuri. Kokonaisarkkitehtuurista lisää luvussa 6.2.

3.6 Tietohallintoa velvoittava lainsäädäntö

Julkisen hallinnon tietohallintoa velvoittava lainsäädäntö muodostuu viranomaisia ja toimintaa säätelevästä lainsäädännöstä sekä yleistä hyvää hallintoa, tietohallintoa, tiedonhallintaa ja tiedon käsittelyä sekä tietoturvaa ja poikkeusoloihin varautumista ohjaavista säädöksistä. Lisäksi tietohallintoa ja tiedonhallintaa ohjaavat yhteiset suositukset, kriteeristöt sekä hyvät käytännöt, jotka yleisesti perustuvat kansainvälisiin, vakiintuneisiin tietohallinnon ja palvelutoiminnan johtamis- ja laadunhallintamalleihin. [Heikkinen *et al.*, 2013] Tässä tutkimuksessa keskityn tietohallinnon kannalta yhteen olennaisimpaan lakiin eli tietohallintolakiin eli lakiin julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta.

Tietohallintolain [L 634/2011] tarkoituksena on tehostaa julkisen hallinnon toimintaa sekä parantaa julkisia palveluja ja niiden saatavuutta säätämällä julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta ja tietojärjestelmien yhteentoimivuuden edistämisestä ja varmistamisesta. Lakia sovelletaan mm. valtion virastoihin ja laitoksiin, tuomioistuimiin, kunnallisiin viranomaisiin niiden hoitaessa hallinnollisia tehtäviä sekä julkista hallintotehtävää hoitaviin yhteisöihin ja säätiöihin näiden käyttäessä julkista valtaa.

Tietohallinnon ohjaus on säädetty tietohallintolaissa valtiovarainministeriön (VM) tehtäväksi. VM:n tehtävänä on huolehtia julkisen hallinnon toiminta-, tieto-, järjestelmä- ja teknologia-arkkitehtuurin suunnittelusta ja kuvaamisesta, yhteisen kokonaisarkkitehtuurin edellyttämien yhteentoimivuuden kuvausten ja määritysten laatimisesta ja ylläpidosta sekä julkisen hallinnon tietohallinnon yhteisten palvelujen ja muiden tietohallintoon liittyvien yhtenäisen toiminnan kannalta tarpeellisten toimenpiteiden ohjauksesta. Lisäksi kunkin ministeriön tehtävänä on ohjata toimialansa tietohallinnon ja tietohallintohankkeiden kehittämistä ottaen huomioon tietohallintolaissa säädetyt tarkoitukset ja velvoitteet. [L 634/2011]

4. Monialainen yhteistyö

4.1 Mitä monialainen yhteistyö on?

Nuorisolaki [L 72/2006] määrittelee monialaisen yhteistyön paikallistasolla toteutettavaksi, eri toimialojen viranomaisten väliseksi yhteistyöksi. Monialaisessa yhteistyössä voivat olla mukana mm. kunnalliset ja valtion viranomaiset sekä myös kolmannen sektorin toimijat. Yhteistyössä kukin viranomainen edustaa sitä toimialaa, jolla työskentelee. Tällöin yhteistyössä kohtaavat eri sektoreiden palvelut sekä niissä oleva ammattitaito. [Lybeck ja Walldén, 2011]

Monialainen ja moniammatillinen yhteistyö eivät tarkoita samaa asiaa. Moniammatillisuus voi toteutua yhden organisaation sisällä, kun taas monialaisuuden käsite tarkoittaa poikkihallinnollista, eri toimintasektoreilta tulevien henkilöiden välistä yhteistyötä. Monialaisessa työssä yhdessä tekeminen tuottaa rinnakkaisen työskentelyn lisäarvoksi yhteistä jaettua merkitystä. Kaikilla jäsenillä on tasavertainen ryhmän jäsenyys ja työssä keskeistä on jaettu asiantuntijuus. [Pitkänen *et al.*, 2010] Toiminta monialaisissa työryhmissä voi olla toiminnan koordinoitua, tiedottamista, päätöksentekoon vaikuttamista ja asiakkaiden neuvomista, mutta se voi olla myös päätösten tekemistä. Työryhmän toiminnan tavoitteena voi olla esimerkiksi palveluiden parantaminen, asiakkaiden tukeminen tai ongelmien ennaltaehkäiseminen. [Leppämäki, 2012]

4.2 Monialainen yhteistyö nuorten palveluissa

Nuorisolaki [L 72/2006] määrittelee nuoreksi henkilöksi alle 29-vuotiaan. Lain 7a§ mukaan kunnissa on oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto. Siihen kuuluvat opetus-, sosiaali- ja terveys- ja nuorisotoimen sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat, lisäksi verkostoon voi kuulua edustajia mm. Puolustusvoimista, muista virastoista tai kolmannelta sektorilta. Verkosto toimii vuorovaikutuksessa nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. Verkosto voi toimia myös useamman kunnan seudullisena yhteistyönä.

Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tehtävänä on koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi. Verkoston tavoitteena on edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista ja vaikuttavuutta tavoitteena palvelujen riittävyys, laadukkuus ja saavutettavuus. Verkoston on tarkoitus myös suunnitella ja tehostaa yhteisiä menettelytapoja nuorten palveluihin ohjautumiseksi ja tarvittaessa palvelusta toiseen siirtymiseksi sekä edistää nuorten palveluiden järjestämiseen liittyvän tietojen vaihdon sujuvuutta suunnittelemalla yhteisiä menettelytapoja viranomaisten kesken.

Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) keväällä 2013 kunnille teettämän kyselyn [OKM, 2013] mukaan 84 prosentilla kunnista on Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto ja 11 prosentilla sellainen on valmisteilla. Kunnan hallinnonaloista ryhmässä edustus on yleisimmin nuoriso-, sosiaali-, opetus- ja terveystoimella. Liikuntatoimi on edustettuna noin puolessa kunnista. Kunnan ulkopuolisista edustajista mukana ovat yleisimmin työ- ja poliisihallinto, ja seurakunta on mukana yli puolessa kyselyyn vastanneista kunnista. Järjestöjen edustusta on yli kolmanneksessa kunnista ja yleisimpiä järjestöjä ovat 4H-yhdistys, työpajatoimijat ja oppilaitokset. [OKM, 2013] Nuorisolain edellyttämiä monialaisia ryhmiä on muodostettu asiakaspintatason tai hallinnon tason ryhmiksi, joiden tekemät konkreettiset toimet eroavat hieman toisistaan. Hallinnon tason ryhmien toimet ovat kytkeytyneet enemmän laajempiin suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseihin, kun taas asiakaspintatason ryhmien konkreettiset toimet liittyvät käytännön työhön, mm. yhteistyön kehittämiseen, yksilötason asioihin, keskustelun herättämiseen ja uusien työntekijöiden perehdyttämiseen. [Gretschel ja Mulari, 2013]

Monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishankkeen (2011-2013) hankekuntien monialaisten työryhmien konkreettisia toimia ovat olleet mm. palvelujen lisääminen, palvelujen saatavuuden kehittäminen ja palveluihin liittyvien ongelmien ratkaiseminen. Lisättäviä palveluja ovat olleet mm. päihdehoito ja pienryhmäopetus. Palvelujen saatavuutta on ratkottu kehittämällä viestintää mm. Facebookissa ja ilmoitustauluilla. Ongelmia on ratkottu mm. puuttamalla opiskelija-asuntojen rauhattomuuteen. Lisäksi ryhmät ylläpitävät palveluita, hankkeita ja organisaatioita, arvioivat palvelutarpeita,

kehittävät nuorten kuulemista ja tiivistävät yhteistyötä monialaisen verkoston eri tasoilla. [Gretschel ja Mulari, 2013]

4.3 Monialainen tietopohja

Päätöksenteossa tulisi käyttää kaikkia tiedon tapoja, jotta saavutettaisiin paras mahdollinen tulos. Näitä erilaisia tietoja ovat tutkimus- ja tilastotieto, monialainen asiantuntijatieto sekä lasten, nuorten ja perheiden kuuleminen. Monialaista asiantuntijatieta syntyy monialaisessa yhteistyöryhmässä, jossa kunkin alan ammattilainen jakaa omaa tietämystään ja osaamistaan toisille ryhmän jäsenille. [Gretschel ja Mulari, 2013] Asiantuntijoiden tehtävänä on yhteistyötilanteissa rakentaa hyvinkin erilaisista näkökulmista yhteinen kokonaisnäkemys ja tavoite [Isoherranen, 2005]. Tavoitteena on myös vastata yhteistyössä saadun tiedon avulla todellisiin tarpeisiin [Gretschel ja Mulari, 2013].

5. Nuoriin liittyvien tietojen nykytilanteen kartoitus

Tässä luvussa esitän nuoriin liittyviin tietoihin liittyvää lainsäädäntöä, nuorille tarjolla olevia palveluja ja eri palveluiden tietojärjestelmiä, joihin tiedot yleensä tallennetaan. Nykytilanteen kartoitus on myös osa Opit käyttöön -hankkeen raporttia [Kauppi *et al.*, 2013].

5.1 Määritelmät

Nuori

Nuorisolain [L 72/2006] määritelmän mukaan nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita. Määritelmät vaihtelevat määrittelijän mukaan, mutta tässä tutkimuksessa keskitytään nuoriin nimenomaan nuorisolain määritelmän mukaisesti.

Nuorten elinolot

Nuorten elinoloilla tarkoitetaan sukupolvista tarkastelua nuorten yhteiskunnallisesta asemasta ikäryhmänä. Elinoloja arvioidaan muun muassa nuorten elinoloindikaattoreiden ja nuorisobarometrikyselyjen avulla. [Aaltonen, 2009]

5.2 Lainsäädäntö

5.2.1 Nuorisolaki

Nuorisolaki [L 72/2006] tuli voimaan 1.3.2006. Se säädettiin tukemaan nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistämään nuorten aktiivista kansalaisuutta ja sosiaalista vahvistamista sekä parantamaan nuorten kasvu- ja elinoloja. Laki koskee alle 29-vuotiaita ja se sisältää säädöksiä liittyen valtion ja kuntien nuorisotyöhön ja -politiikkaan sekä niiden rahoitukseen. Lakia on muutettu kahdesti. Nuorisolain muutos [L 693/2010] on tuonut muutoksia kuntien nuorisotyön ja -politiikan järjestämiseen. Muutoksessa säädetään niiden toteuttamisesta, monialaisesta yhteistyöstä eri toimijoiden kesken, etsivästä nuorisotyöstä sekä tietojen luovuttamisesta nuorisotyötä varten. Nämä säädökset

velvoittavat kuntia perustamaan nuorten ohjaus- ja palveluverkoston, johon kuuluvat ainakin kunnan opetus-, sosiaali- ja terveystoimen edustajat sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat, mutta ryhmään voi tarvittaessa kuulua myös muiden hallinnonalojen tai esimerkiksi kolmannen sektorin edustajia.

Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tehtävänä on koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi. Verkoston tavoitteena on myös edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista ja vaikuttavuutta tavoitteena palvelujen riittävyys, laadukkuus ja saavutettavuus. Verkoston on tarkoitus myös suunnitella ja tehostaa yhteisiä menettelytapoja nuorten palveluihin ohjautumiseksi ja tarvittaessa palvelusta toiseen siirtymiseksi sekä edistää nuorten palveluiden järjestämiseen liittyvän tietojen vaihdon sujuvuutta suunnittelemalla yhteisiä menettelytapoja viranomaisten kesken. [L 693/2010]

Kunnan on järjestettävä myös etsivää nuorisotyötä joko itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa. Kunnan on etsivää nuorisotyötä järjestäessään nimettävä etsivän nuorisotyön toimeenpanosta vastaava kunnan viranhaltija tai kuntaan työsopimussuhteessa oleva henkilö. Palveluja hankkiessaan kunta voi hyödyntää myös nuorten palveluja tuottavia yhteisöjä. Nuorisolaissa säädetään erikseen nuoren tietojen luovutuksesta etsivää nuorisotyötä varten, jotta yksittäistä nuorta koskevan tiedon siirtäminen esimerkiksi opiskelun keskeyttämistilanteessa helpottuisi. Tavoitteena on pyrkiä estämään nuoren putoaminen tukiverkostojen ulkopuolelle. [L 693/2010]

5.2.2 Lastensuojelulaki

Uusi lastensuojelulaki [L 417/2007] on tullut voimaan 1.1.2008, jonka jälkeen lakia on muutettu ja täsmennetty kahdesti (muutokset 88/2010 ja 1380/2010). Lain mukaan lapsena pidetään alle 18-vuotiasta ja nuorena 18-20-vuotiasta. Laki on nuorisolakia laajempi ja velvoittavampi ja sen tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen

suojeluun. Laki velvoittaa kuntia lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamiseen ja edistämiseen. Uuden lastensuojelulain tavoitteena on lisätä lastensuojelun suunnitelmallisuutta sekä kunnan tasolla että lastensuojelua yksittäisen lapsen ja perheen kohdalla toteutettaessa. Lisäksi lain tavoitteena on viranomaisten välisen yhteistyön parantaminen ja päätöksenteon selkiyttäminen ja yhdenmukaistaminen [Kosonen, 2011].

Kunnat ovat velvoitettuja tekemään talousarvioon sidotun suunnitelman lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisestä ja lastensuojelun järjestämisestä. Laki velvoittaa suunnittelemaan hyvinvointia edistävää, pahoinvointia ehkäisevää ja korjaavaa työtä kokonaisuutena yli hallinnonalarajojen. Suunnitelma edellyttää, että lasten ja nuorten kasvuoloja ja hyvinvoinnin tilaa seurataan ja niihin liittyvää tietoa kerätään [L 417/2007].

5.2.3 Kansanterveyslaki

Kansanterveyslaki [L 66/1972] on säädetty 1972, minkä jälkeen sitä on muokattu useampaan kertaan. Lain 1327/2010 päivitys säätää kansanterveystyöstä, jolla tarkoitetaan yksilöön, väestöön ja elinympäristöön kohdistuvaa terveyden edistämistä, sairauksien ja tapaturmien ehkäisy mukaan lukien, sekä yksilön sairaanhoitoa. Lapsiin ja nuoriin liittyen laki säätää sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimivasta lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin neuvottelukunnasta, jonka kokoonpanosta, asettamisesta ja tehtävistä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Asetus säätää kansanterveystyöhön kuuluvia tehtäviä, joita kunnan täytyy noudattaa.

5.2.4 Lukiolaki

Lukiolaki [L 629/1998] säätää nuorille ja aikuisille annettavasta perusopetuksen oppimäärään perustuvasta yleissivistävästä lukiokoulutuksesta. Laissa säädetään mm. koulutuksen järjestämisestä, opetuksesta, arvioinnista ja opiskelijan oikeuksista ja velvollisuuksista.

5.2.5 Laki ammatillisesta koulutuksesta

Laki ammatillisesta koulutuksesta [L 630/1998] säättää nuorille ja aikuisille annettavasta ammatillisesta peruskoulutuksesta ja siinä suoritettavista tutkinnoista. Laissa säädetään mm. koulutuksen järjestämisestä, tutkinnoista, opetuksesta, arvioinnista ja opiskelijan oikeuksista ja velvollisuuksista.

5.2.6 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

Opiskelijahuollon järjestämisestä peruskoulussa ja toisella asteella (lukio ja ammatillinen koulutus) säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Opiskelijahuolto on monialaista yhteistyötä, jota ohjaa monen eri hallinnonalan lainsäädäntö. Sen tarkoituksena on mm. edistää oppilaiden ja opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia. 1.8.2014 voimaan tullessa laissa säädetään monialaisesta, yksilökohtaisesta opiskelijahuollon rekisteristä, johon tallennetaan yksittäistä opiskelijaa koskevat asiakaskirjaukset. [L 1287/2013]

5.2.7 Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhoidosta

Asetus neuvolatoiminnasta, koulu - ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhoidosta varmistaa, että lasta odottavien naisten ja perheiden sekä lasten, oppilaiden ja heidän perheidensä sekä opiskelijoiden terveysneuvonta ja terveystarkastukset ovat suunnitelmallisia, tasoltaan yhtenäisiä ja yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon ottavia kunnallisessa terveydenhuollossa. Asetus määrittelee oppilaitokset, joiden opiskelijoille kunnan on järjestettävä opiskelijaterveydenhuollon palvelut. Palvelut sisältävät terveystarkastukset, terveysneuvonnan sekä terveyden- ja sairaanhoitopalvelut. Tarkastuksista saatuja seurantatietoja kunnan väestön terveydestä ja hyvinvoinnista on käytettävä palvelujen suunnittelussa. [L 338/2011]

5.2.8 Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta [L 916/2012] säättää Työ- ja elinkeinotoimiston, työ- ja elinkeinohallinnon asiakaspalvelukeskuksen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tarjoamista julkisista työvoima- ja yrityspalveluista. Laki ohjaa valtion tavoitetta edistää työmarkkinoiden toimivuutta ja työvoiman tarjontaa yhdessä kuntien, työmarkkinajärjestöjen, yritysten ja muiden työnantajien sekä kansalaisten kanssa. Palvelut ovat tarjolla kaikille.

Työnhakija-asiakkaalle tarjotaan työnvälityspalveluiden lisäksi mm. työvoimapoliittista koulutusta. 25 vuotta täyttäneet voivat lisäksi opiskella työttömyysetuudella, mutta tämä vaatii tiettyjen laissa määriteltyjen edellytysten täyttymistä. Työ- ja elinkeinotoimisto tarjoaa myös ammatillisen kehittymisen palveluja, kuten tieto- ja neuvontapalveluita, asiantuntija-arviointeja, ammatinvalinta- ja uraohjausta sekä valmennusta ja kokeilua [L 916/2012]. Ammattialaansa vielä etsivä nuori voidaan ohjata koulutuksen sijaan myös työpajoille tai muuhun työkokeiluun.

5.2.9 Asevelvollisuuslaki

Asevelvollisuuslaki [L 1438/2007] säättää maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisestä asevelvollisena puolustusvoimissa. Laki sisältää myös asevelvollisuuteen kuuluvat etuudet, joita ovat asevelvollisen ylläpito, päiväraha ja muut kulukorvaukset, terveydenhoito, työ- ja virkasuhteen jatkuminen, sosiaaliturvaa koskeva neuvonta sekä muut asevelvolliselle ja tämän omaiselle kuuluvat etuudet [L 1438/2007]. Varusmiehille tehdään terveystarkastuksia sekä tarjotaan sosiaalikirurgin palveluita. Palveluksen keskeyttämistilanteessa tai varusmiehen kotiutuessa varusmiehille tarjotaan mahdollisuutta kotiutumiskeskusteluun, jonka perusteella voidaan tarvittaessa laatia kotiutumissuunnitelma yhteistyössä eri viranomaisten kanssa. Sosiaalikirurgi toimii yhteyshenkilönä kuntien sosiaalitoimistoihin, järjestöihin ja muihin sidosryhmiin päin. [Särmäkari, 2011]

5.2.10 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta [L 621/1999] säättää oikeudesta saada tieto viranomaisten julkisista asiakirjoista sekä asiakirjojen salassapidosta ja muista tietojen saantia koskevista rajoituksista samoin kuin viranomaisten sekä viranomaisessa toimivan vaihtoehtoisuudesta ja muista velvollisuuksista. Tarkoituksena on toteuttaa avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa viranomaisten toiminnassa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja varojen käyttöä, muodostaa mielipiteensä ja vaikuttaa julkisen vallan käyttöön sekä valvoa oikeuksiaan ja etujaan.

Viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei lainsäädännössä toisin säädetä. Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat on erikseen lueteltu, esimerkiksi nuoriin liittyen oppilashuoltoa ja oppilaan opetuksesta vapauttamista koskevat asiakirjat, oppilaan ja kokelaan koesuoritukset sekä oppilaitoksen antamat todistukset ja muut asiakirjat, jotka sisältävät oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja, ovat salaisia [L 621/1999]. Lisäksi esimerkiksi henkilötietolaki määrittää sosiaali- ja terveydenhuollon tiedot luottamuksellisiksi, arkaluonteisiksi ja salassa pidettäviksi [L 523/1999]. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta määrittelee kuitenkin myös siitä, että tietojen saamista viranomaisten toiminnasta ei rajoiteta ilman asiallista ja laissa säädettyä perustetta eikä enempää kuin suojattavan edun vuoksi on tarpeellista ja että tiedon pyytäjiä kohdellaan tasapuolisesti.

5.2.11 Henkilötietolaki

Henkilötietolain [L 523/1999] tarkoituksena on toteuttaa yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojaa turvaavia perusoikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä sekä edistää hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista. Henkilötiedoilla tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi. Henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan mm. henkilötietojen keräämistä, tallettamista, järjestämistä, käyttöä, siirtämistä, luovuttamista, säilyttämistä, muuttamista, yhdistämistä, suojaamista ja poistamista. Henkilörekisteri koostuu

henkilötietoja sisältävästä tietojoukosta, joka on järjestetty ja jota voidaan käsitellä. Henkilörekisteri voidaan perustaa vain määriteltyä käyttöä varten, jolloin rekisteriä ei saa käyttää mihinkään muuhun tarkoitukseen. Laki kuitenkin sallii myöhemmän henkilötietojen käsittelyn historiallista tutkimusta, tieteellistä tai tilastotarkoitusta varten. Henkilö voi myös antaa luvan omien henkilötietojensa katseluun ja käsittelyyn. Laki määrittelee myös muita tilanteita, joissa henkilötietoja voi käsitellä.

5.3 Muita ohjeistuksia ja toimintamalleja

5.3.1 Nuorten yhteiskuntatakuu eli nuorisotakuu

Nuorten yhteiskuntatakuu eli nuorisotakuu tuli voimaan 1.1.2013. Sen tavoitteena on estää nuorten syrjäytymistä edistämällä nuoren koulutukseen ja työmarkkinoille sijoittumista ja estämällä nuoren työttömyyden pitkittyminen. Käytännössä nuorisotakuu tarkoittaa sitä, että viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työnhaun alkamisesta nuorelle tarjotaan palvelu tai toimenpide, jolla parannetaan nuoren mahdollisuuksia selviytyä työmarkkinoilla. Työ- ja elinkeinotoimisto voi tarjota nuorelle ennen kolmen kuukauden työttömyyden täyttymistä työtä, koulutusta, työkokeilua, työnhakuvalmennusta, starttirahaa, palkkatuettua työtä tai ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalveluja. Nuorella on myös velvollisuus hakea tutkintoon johtavaan, ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen keväällä. [Nuorisotakuu, 2014]

Nuorisotakuu koskee kaikkia alle 25-vuotiaita sekä kaikkia 12 kuukauden sisällä valmistuneita alle 30-vuotiaita työttömiä nuoria, jotka ovat työ- ja elinkeinotoimistossa työnhakijoina. Nuorisotakuun piiriin kuuluvat sekä ammatillista koulutusta vailla olevat että ammatillisen koulutuksen suorittaneet nuoret. [Nuorisotakuu, 2014]

Nuorten aikuisten osaamisohjelma on osa nuorisotakuuta oleva määräaikainen ohjelma, joka tarjoaa pelkän peruskoulun varassa oleville 20-29-vuotiaille lisämahdollisuuden hakeutua tutkintoon johtavaan ammatilliseen koulutukseen. Tavoitteena on nostaa kohderyhmän yleensä muita heikompaa asemaa työmarkkinoilla ja yhteiskunnassa. Nuorten aikuisten osaamisohjelmassa nuoren on mahdollista suorittaa ammatti- tai

erikoisammattitutkinto tai ammatillinen perustutkinto joko oppilaitoksissa tai oppisopimuskoulutuksessa. Lisäksi opintoihin hakeutumiseen liittyvää ja opintojen suorittamista edesauttavaa neuvontaa ja ohjausta lisätään. Ohjelman tavoitteena on tavoittaa 36 000 nuorta vuosina 2013-2016. [OKM, 2015a]

5.3.2 Nuorten työpajatoiminta

Nuorten työpajatoiminta on alle 29-vuotiaille suunnattua monialaista toimintaa, joka sijoittuu julkisen sektorin palvelukokonaisuudessa sosiaalialan palvelujen ja avoimien koulutus- ja työmarkkinoiden välimaastoon. Sen päätehtävänä on tukea nuoren elämäntaitoja, sosiaalista vahvistumista, omatahtista yhteisöllistä kasvua ja tekemällä oppimista. Työpajatoiminta mahdollistaa ohjatun ja tuetun työnteon sekä räätälöidyn polun koulutukseen. Toiminta mahdollistaa myös koulutuksen loppuun suorittamisen yhteistyössä koulutuksen järjestäjän kanssa sekä avoimille työmarkkinoille työllistymisen. [Kuntaliitto, 2015]

Nuorten työpajatoimintaa on ollut 1980-luvun alusta alkaen. Vuonna 2010 palveluja oli tarjolla 264 kunnassa ja 68 kunnassa palveluja ei ollut tarjolla lainkaan. Palvelut ovat kuntien, säätiöiden tai erilaisten yhdistysten tai yhteisöjen ylläpitämiä. [TPY, 2015]

5.3.3 Etsivä nuorisotyö

Etsivä nuorisotyö on alle 29-vuotiaille suunnattua erityisnuorisotyötä. Kohderyhmänä ovat nuoret, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella ja jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Tuen vastaanottaminen on vapaaehtoista. Etsivä nuorisotyö tarjoaa mahdollisuuden turvalliseen ja luottamukselliseen aikuiskontaktiin ja etsii ratkaisuja nuoren ongelmiin yhdessä nuoren kanssa sekä auttaa nuorta saavuttamaan tarvitsemansa palvelut. Etsivää nuorisotyötä teki vuonna 2012 yli 340 henkilöä 279 kunnassa ympäri Suomea. [OKM, 2015b]

5.3.4 Aikalisä-toimintamalli

Aikalisä-toimintamalli (Time Out! Aikalisä! Elämä raiteilleen -toimintamalli) kehitettiin vuosina 2004-2005 Stakesin (vuodesta 2009 lähtien Terveyden ja hyvinvoinnin laitos), puolustusvoimien, työministeriön (vuodesta 2008 lähtien Työ- ja elinkeinoministeriö) sekä Helsingin ja Vantaan kaupunkien yhteisessä hankkeessa. Vuosien 2006-2010 aikana toimintamalli laajennettiin valtakunnalliseksi ja vuoden 2010 syksyllä malli oli käytössä noin 150 kunnassa. [Särmäkari, 2011]

Aikalisä-toimintamallissa hyödynnetään viimeistä lakisääteistä julkista kontaktia (armeija) kokonaiseen ikäluokkaan tarjoamalla nuorelle miehelle tilaisuus tarkastella elämäntilannettaan ja vaihtoehtojaan aktiivisen ja tavoitteellisen tuen avulla. Tapaamisissa kutsuntojen ja asepalvelun keskeytysten yhteydessä muodostetaan kuva kunkin nuoren miehen elämäntilanteesta ja toiminta- ja selviytymiskyvystä. Tukea ja ohjausta elämässään tarvitseville nuorille tarjotaan mahdollisuus päästä oman kotikunnan Aikalisätukipalveluun Aikalisä-lahetteella. [Särmäkari, 2011]

Toimintamalli koostuu kolmesta osasta: palveluun ohjautumisesta, tukipalvelusta sekä palveluohjauksesta. Tukipalvelun muodostaa henkilökohtainen ohjaus, selvittely ja tuki, ja sen tarkoituksena on tukea nuorta miestä oman elämän järjestymisessä. Tukipalvelua toteuttavat kuntien sosiaali-, terveys- ja nuorisotalon työntekijät, jotka ovat saaneet Aikalisä-koulutuksen. [Appelqvist-Schmidlechner *et al.*, 2011]

5.3.5 Ankkuritoiminta

Ankkuritoiminta on moniammatillisissa tiimeissä tapahtuvaa työskentelyä, jolla pyritään mahdollisimman varhain puuttumaan alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten tekemiin rikoksiin. Työskentely mahdollistaa nuorten tekemien rikosten ja väkivallan tekijöiden ja uhrien tilanteen selvittämisen kokonaisvaltaisesti. Vaikeuksissa olevat tunnistetaan ja ohjataan tarpeen mukaisen avun ja tuen piiriin. Keskusteluilla ja tilanteen selvittelyllä pyritään katkaisemaan lapsen tai nuoren rikollinen käyttäytyminen heti sen alkuvaiheessa. Tiimeissä työskentelee mm. poliiseja, sosiaalityöntekijöitä ja sairaanhoitajia. [Kinnunen

et al., 2012]

Ankkuritiimeissä käsitellään myös poliisin tietoon tulleet perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapaukset. Poliisi selvittää tapausta rikoksena, sosiaalityöntekijä selvittää lastensuojelutarvetta ja psykiatrinen sairaanhoitaja tarjoaa keskusteluapua ja varmistaa, että perhe saa riittävän avun ja tuen. Toiminta on aloitettu Kanta-Hämeen alueella ja se on ollut tehokasta: ankkuritiimien arvioiden mukaan alle viisi prosenttia ankkuritoiminnassa olleista nuorista toistaa myöhemmin rikoksensa. [Kinnunen *et al.*, 2012] Ankkuritoiminta on palkittu Hyvä teko lapselle -palkinnolla huhtikuussa 2013. Toimintaa ollaan valtakunnallistamassa ja ankkuriryhmä aloitti toimintansa huhtikuussa 2013. [Kononen ja Wallenius, 2013]

5.3.6 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nuorisotyö

Kirkkohallituksen täysistunto hyväksyi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon erityisnuorisotyön mission, vision ja strategian vuoteen 2015 asti vuonna 2007. Läsnaolon nuorisotyö -dokumentti linjaa ehkäisevän ja korjaavan nuorisotyön strategiaa ja tukee seurakuntien työyhteisöjä arvioimaan ja kehittämään toimintaansa ja tehtävänsä erityistä tukea tarvitsevien lasten, nuorten ja heidän perheidensä parissa sekä laatimaan oman seurakuntansa erityisnuorisotyön strategian. [Läsnaolon nuorisotyö, 2007]

Erityisnuorisotyössä noudatetaan kirkon kasvatustyön periaatteita sekä lakisääteisen lastensuojelu- ja sosiaalityön ja muiden lakien tuomia velvoitteita. Seurakunnan toteuttama erityisnuorisotyö on kristillistä kasvatustyötä, joka tapahtuu virallisen lastensuojelutyön tukena ja rinnalla. Toimintaperiaatteissa lähtökohtana on lapsen ja nuoren edun vaaliminen ja esillä pitäminen. Tärkeää on myös kyky yhteistyöhön yhteiskunnan virallisten tuki- ja palvelujärjestelmien ja vapaaehtoistoimijoiden kanssa. Erityisnuorisotyön menetelmiä ovat etsivä työ, yksilötyö ja pienryhmätyö. Työssä jalkaudutaan kaduille, kouluihin, oppilaitoksiin ja koteihin eli kaikkialle sinne, missä nuoret elämäänsä viettävät. [Läsnaolon nuorisotyö, 2007]

Etsivässä työssä apua tarvitseviin nuoriin pyritään saamaan kontakti, jolloin heille voidaan välittää tietoa eri toiminta-, palvelu- ja auttamispisteistä sekä erilaisista ryhmistä ja toiminnoista, joista voisi olla yksittäiselle nuorelle apua ja hyötyä. Yksi kirkon etsivän työn vakiintuneista toteutustavoista on Palveluoperaatio Saapas, joka on ensisijaisesti kohdistettu alle 18-vuotiaille, mutta myös täysi-ikäiset nuoret voivat saada apua palvelun kautta. Kirkon erityisnuorisotyötä tehdään myös mm. vankiloissa. [Läsnäolon nuorisotyö, 2007] Kirkon pääasiallinen nuorisotyön muoto on isoistoiminnan järjestäminen. Monissa seurakunnissa järjestetään myös nuorten iltoja ja muita nuorille suunnattuja tilaisuuksia. Lisäksi kirkko toteuttaa koulu- ja oppilaitosyhteistyötä. [Haastettu kirkko, 2012]

5.4 Tietojärjestelmät ja tiedonkeruu

Eri palvelut ovat tietoteknistyneet eri aikoina, joten käytössä on eri-ikäisiä tietojärjestelmiä. Joissakin palveluissa käytetään valtakunnallisia tietojärjestelmiä ja joissakin paikallisesti omia järjestelmiä, joita eri tietojärjestelmätoimittajat ovat kehittäneet ja myyneet. Toisissa palveluissa tietoteknistymiseen on panostettu ja järjestelmiä on kehitetty, mutta joissakin palveluissa tietoja kirjataan vielä osittain käsin. Käytössä on siis kirjava ja sekalainen kokoelma tietojärjestelmiä, joihin tallennettuja tietoja käytetään esimerkiksi valtakunnalliseen tilastointiin. Tähän olen koonnut nuoriin liittyvien tietojen kannalta merkittävimpiä palveluita, joiden tuottamaa tietoa hyödynnetään erilaisina tilastoina.

5.4.1 Työ- ja elinkeinotoimiston asiakastietojärjestelmä

Työ- ja elinkeinotoimiston asiakastietojärjestelmän tarkoitus ja sisältö on säädetty laissa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta [L 916/2012]. Tietojärjestelmä muodostuu henkilöasiakasrekisteristä, työnantajarekisteristä ja palveluntuottajarekisteristä. Lain mukaan henkilöasiakasrekisteriin voidaan tallentaa asiakaspalvelua varten henkilöstä tietoja, joita ovat mm. tunnistetiedot, asiakkuuteen ja asiointiin liittyviä tietoja, koulutusta, työhistoriaa ja ammatillista osaamista koskevia tietoja, palvelutarpeita ja suunnitelmia, tietoja työtarjouksista ja esittelyistä työnantajille, tietoja työllistämistä edistävästä

palveluista sekä asiantuntija-arvioinneista, tietoja työvoima- ja yrityspalvelun tarjoamisen edellyttämistä terveydentila- ja muista tiedoista, työttömyysturvaan liittyviä selvityksiä ja työvoimapolitiittisia lausuntoja ja tietoja etuuksista. Rekistereihin voidaan tallettaa myös muita julkisen työvoima- ja yrityspalvelun suunnittelun, järjestämisen ja seurannan kannalta tarpeellisia tietoja, jotka eivät ole henkilötietoja. Rekistereihin voi kuulua myös asiakirjoja ja muita tiedostoja.

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta määrittää tietojen säilytysajoista: osa henkilöasiakkaita koskevista tiedoista poistetaan kahden vuoden kuluttua merkinnän tekemisestä ja kaikki asiakasta koskevat tiedot poistetaan, kun asiakkuuden päättymisestä on kulunut viisi vuotta. Tietoa ei poisteta, jos se on vielä tarpeen säännöksiin perustuvan tehtävän hoitamiseksi tai vireillä olevan asian johdosta.

Työ- ja elinkeinoministeriö laatii työnvälitystilastoja TE-toimiston asiakkaista käyttäen hyväkseen asiakastietojärjestelmän tietoja. Tilastoja tehdään TE-toimistoihin ilmoittautuneista työnhakijoista kuukausittain ilmoittamalla työttömien työnhakijoiden sekä eri palveluissa olevien lukumäärät. Osasta tiedoista tehdään myös kolmannes-, neljännes-, puolivuosi- ja vuositilastot. Tilastokeskuksen tekemä työvoimatutkimus perustuu otantaan TE-toimistojen asiakasrekistereiden tiedoista. Menetelmien ja noudatettujen säädösten ja suositusten eroavaisuudet selittävät tulosten erot. [TEM, 2014]

5.4.2 Terveydenhuollon tietojärjestelmät

Terveydenhuollossa on käytössä erilaisia potilastietojärjestelmiä. Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon potilaskertomusjärjestelmien lisäksi on erilaisia muita järjestelmiä kuvantamiseen, laboratoriotuotoimintaan, erilaisten mittausten tekemiseen ja seurantaan sekä toimenpiteiden, kuten leikkausten, dokumentointiin. Tässä tutkimuksessa keskitytään potilastietojen käsittelyyn ja hallinnan kannalta keskeisimpiin järjestelmiin eli potilaskertomusjärjestelmiin.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö on ohjeistanut ja rahoittanut potilaskertomusjärjestelmien

kehittämistä kansallisten määräysten mukaisiksi. Kansalliset määritykset koskevat tietoturvallista tiedon käsittelyä ja luovutusta, sähköistä suostumusta, lokitietoja ja niiden käyttöä, tietoturvallista kommunikaatioalustaa ja sähköistä allekirjoitusta [Nykänen, 2010]. Suomessa noudatetaan avointa HL7-standardia rajapinnoissa ja tietojen välityksessä ja sen lisäksi kansallisesti on määritelty rakenteiset, potilaan hoitoon liittyvät keskeiset tiedot, eli ns. ydintiedot, jotka perustuvat yhtenäisesti määriteltyihin käsitteisiin, termeihin, luokituksiin ja koodistoihin [Hartikainen *et al.*, 2009]. Suomessa käytössä olevia eri toimittajien kehittämiä potilastietojärjestelmiä ovat mm. Pegasos- ja Abilita-järjestelmät perusterveydenhuollossa, Effica- ja Mediatri-järjestelmät perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa sekä Uranus/Miranda yliopistollisissa sairaaloissa. Yksityisessä terveydenhuollossa on käytössä osittain samoja ja osittain pienempien toimittajien kehittämiä potilastietojärjestelmiä.

Potilastietojärjestelmiin tallennetaan henkilöiden terveydentilaa ja hoitoa koskevia tietoja, jotka ovat luottamuksellisia, salassa pidettäviä ja arkaluonteisia [L 523/1999]. Tietojen dokumentoinnista säädetään potilaskirja-asetuksella [L 298/2009] ja tietojen katselua ja luovutusta valvotaan lokitiedostojen avulla, joiden käytöstä säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä [L 159/2007]. Henkilön terveydentilaa kuvaavien tietojen käsittelylle, säilytykselle, katselulle ja luovutukselle asetetaan Suomessa tiukat tietosuojamääritykset. Terveydenhuollon yksiköt ovat potilastietojen rekisterinpitäjiä ja he vastaavat tietojen oikeellisuudesta sekä tietojen tietoturvallisesta käsittelystä ja luovutuksista.

Parhailaan on käynnissä Kansallinen Terveydenhuollon Arkkitehtuuri-kehitys (Kanta), joka perustuu vuonna 2007 säädettyjen terveydenhuollon sähköistä asiointia koskevien lakien 61/2007 ja 159/2007 toimeenpanolle. Lakien mukaan Kela vastaa kolmen erillisen valtakunnallisen tietojärjestelmäpalvelun toteuttamisesta: eResepti eli reseptitietokeskus, eArkisto eli kansallinen terveydenhuollon asiakirja-arkisto ja eKatselu eli kansalaisen katseluyhteys. Kanta-palvelujen tavoitteena on potilastietojen säilyttäminen ja käsittely sähköisessä muodossa, nopeuttaa ja helpottaa tietojen löytymistä riippumatta siitä, missä organisaatiossa hoitoa annetaan, huolehtia potilaan tietosuojasta ja toteuttaa kansalaiselle

katseluyhteys omiin terveystietoihinsa. [Kanta, 2014]

Potilastietojärjestelmistä tuotetaan tietoa valtakunnalliseen tilastointiin. Hoitoon liittyvien tietojen tilastointi liittyy valtakunnalliseen sosiaali- ja terveydenhuollon hoitoilmoitusjärjestelmään (HILMO) ja perusterveydenhuollon avohoidon hoitoilmoitusjärjestelmään (AvoHILMO). [Mölläri ja Saukkonen, 2014]

Julkisten ja yksityisten terveydenhuollon toimintayksiköiden käytössä olevat potilastietojärjestelmät muodostavat tällä hetkellä heterogeenisen järjestelmäkokonaisuuden, jossa eri järjestelmien välinen yhteistoiminnallisuus on heikkoa. Järjestelmät kuitenkin muodostavat kansallisen arkkitehtuurin kehittämisen lähtökohdan, tietojenkäsittelykokonaisuuden, jonka tuottamia tietoja kansallinen potilastietoarkisto jatkossa säilyttää ja luovuttaa. [Nykänen, 2010]

5.4.3 Sosiaalihuollon tietojärjestelmät

Tällä hetkellä kuntien sosiaalityössä on tarjolla varsin vähän tietojärjestelmävaihtoehtoja ja eri järjestelmät eivät ole keskenään yhteensopivia. Eniten käytetyt järjestelmät ovat Yksilö- ja perhehuolto Effica (Effica YPH) ja Proconsona. Niitä räätälöidään maksusta kuntien toiveiden mukaisesti. Sosiaalihuollon tietojärjestelmien ensisijainen tarkoitus on olla asiakastyön tukena ja tarjota asiakaskohtaista tietoa. Tietojärjestelmiin dokumentoidaan asiakaskäynnit pääosin vapaana, kuvailevana tekstinä ja rakenteistettuja, helposti tilastoitavia kenttiä on vähän. Tilastointia on lisätty järjestelmiin tarpeen mukaan, esimerkiksi lastensuojelun asiakassuunnitelmien määrää pystytään laskemaan.

Sosiaalihuollon tietojärjestelmien tilannetta on pyritty kehittämään kansallisesti. Vuosina 2008-2011 käynnissä ollut Sosiaalialan tietoteknologiahanke (Tikesos) on tuottanut tulevaisuuden sosiaalialan kansallisen kokonaisarkkitehtuurin (SOKKA), joka kuvaa kansalliset sosiaalialan tiedonhallinnan linjaukset ja ratkaisut. Arkkitehtuuria on tarkoitus soveltaa kansallisesti sosiaalialan tietojenkäsittelyn kehittämisessä ja myös paikallisten ja alueellisten toimijoiden arkkitehtuurikehityksessä. Tikesos-hankkeessa tehty

arkkitehtuurityö kattaa sekä sosiaalihuollon kansallisen kokonaisarkkitehtuurin kuvauksen että sen hallintaan kuuluvien määritysten laatimisen. Työssä sovellettiin JHS 179-suositusta arkkitehtuurimenetelmästä ja julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin kuvauksia. Tärkeää Tikesos-hankkeessa oli sosiaalihuollon tietomallin kehittäminen. Hankkeessa mallinnettiin asiakastietojen käsitteelliset sisällöt ja tietojen väliset keskinäiset suhteet. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoissa käytettävät tietorakenteet on hankkeessa kuvattu sosiaalihuollon asiakastietomallin muodossa. Sosiaalihuollon asiakastietomalli koostuu yleiskäyttöisestä tietokomponenttikirjastosta ja asiakirjarakenteesta. [Laaksonen *et al.*, 2013]

Tulevaisuuden kehittämistyössä tavoitteena on, että asiakasta koskevat tiedot ovat nykyistä paremmin hyödynnettävissä asiakastyössä. Tätä tavoitetta tuetaan yhteisillä asiakastyön dokumentoinnin käytännöillä, asiakasasiakirjojen sisältöjen ja rakenteiden yhdenmukaistamisella, sosiaalihuollon tietohallinnon ja asiakirjahallinnon kehittämisellä, kehittämällä tietojärjestelmäratkaisuja tukemaan sosiaalihuollon ammattilaisten työtä ja kehittämällä valtakunnallisia tietojärjestelmäratkaisuja edistämään tiedon saatavuutta. [Sosiaalihuollon tiedonhallinta, 2014].

5.4.4 Opiskelijahallinnon tietojärjestelmät

Opiskelijahallinnon tietojärjestelmiä on erilaisia, mutta lukumäärällisesti niitä on suhteellisen vähän ja ne on rakennettu tietyille koulutusasteelle tai tiettyyn tarkoitukseen. Järjestelmät eivät toimi keskenään yhteen, eivätkä tarjoa avoimia rajapintoja. Eri järjestelmien opetuksen ja opintohallinnon käsitteet ja tietomallit vaihtelevat. [OKM, 2012] Opiskelijahallinnon ohjelmia ovat mm. Primus W4 ja Helmi Oppilashallinto.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) toteuttaa yhdessä opetushallituksen kanssa opintohallinnon viitearkkitehtuuria osana Oppijan palvelut -hanketta, joka on osa vuosina 2009-2015 toimivaa Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelmaa (SADe). Ohjelman tarkoituksena on tuottaa kustannustehokkaita, laadukkaita, asiakaslähtöisiä ja yhteistoiminnallisia sähköisiä palvelukokonaisuuksia [VM, 2014]. Viitearkkitehtuuri

tarjoaa puitteet, joiden sisällä opintohallinnon toiminnan kehittäminen, tietojen hallinta ja tietojärjestelmät voidaan toteuttaa. Tarkoitus on, että uuden opintohallinnon tietojärjestelmäratkaisut pyritään sovittamaan tähän tavoitearkkitehtuuriin. Etuna kansallisesti määritetyssä opintohallinnon viitearkkitehtuurissa on mm. keskeisimpien tietojen yhdenmukaistaminen. [OKM, 2012] Tulevaisuudessa voidaan saada paremmin tietoa opiskelijoiden tilanteesta ja tietoa esimerkiksi koulujen tilanteesta ja häiriöistä.

5.4.5 Työpajojen ja etsivän nuorisotyön tietojärjestelmät

Kuntien työpajoilla ja etsivässä nuorisotyössä on ollut omat tapansa kirjata asiakastietoja eli yhtenäistä käytäntöä ei ole ollut. Tiedonkeruun käytäntöihin on voinut vaikuttaa OKM:n järjestämä työpajojen ja etsivän nuorisotyön asiakasvirtoja kartoittava vuosittainen kysely, joka on ohjannut kunnat keräämään tietoja työpajojen ja etsivän nuorisotyön asiakkaista.

Eräs käytössä olevan järjestelmä on PAR. Vuonna 2009 Jyväskylän seudulla kehitettiin OKM:n kyselyn asettamia tarpeita vastaamaan PAR-järjestelmät, PARty työpajoille ja PARent etsivään nuorisotyöhön. Tämän jälkeen moni kunta halusi saada järjestelmän käyttöönsä ja ESR-rahoituksen myötä 2012 järjestelmät otettiin käyttöön monessa kunnassa ympäri Suomea. Järjestelmiä on kehitetty käyttäjien, ministeriön ja tutkijoiden toiveiden mukaisesti ja hallinnoijana sekä taustaorganisaationa toimii Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry. OKM rahoittaa kehittämisen, käyttökoulutuksen ja käyttäjätuen. Kunnille järjestelmät ovat maksuttomia. PARty ja PARent eroavat toisistaan vain ministeriöille lähetettävien tietojen osalta, muuten järjestelmien käyttö on samanlaista.

Järjestelmään saa syötettyä tietoa mm. asiakkaan koulutustaustasta, palveluun saapumisen syystä, yhteistyöstä, toimeentulosta, asumisesta asiakkaan tavoitteista ja työ sopimustiedoista. Asiakkaan polkua palvelussa pystyy seuraamaan. Järjestelmästä saa tuotettua tilastomuotoista tietoa ja tietoja saa siirrettyä myös Exceliin jatkokäsittelyä varten. Järjestelmästä on tarkoitus suunnitella yhteinen, valtakunnallinen tietokanta, josta saisi tuotettua tilastoja esimerkiksi kunnittain, seutukunnittain tai maakunnittain.

Tarkoituksena on toteuttaa myös mahdollisuus siirtää OKM:n kyselyyn vaadittavat tiedot kokonaan sähköisesti nykyisen tulostamisen ja tietojen käsin kirjaamisen sijaan.

5.4.6 Valtakunnallinen tiedonkeruu

Internetin kautta on saatavilla enenevässä määrin erilaista tilastotietoa. Esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) sekä Tilastokeskus jakavat keräämiään tietoja tilastomuodossa kaikkien saataville. Tilastoja on sekä ilmaisia että maksullisia. Monet palvelut, kuten THL:n Hyvinvointikompassi, mahdollistavat tietojen etsimisen ja raporttien muodostamisen omien valintojen mukaan, esimerkiksi alueittain ja aiheittain.

Tilastokeskus julkaisee ja ylläpitää kansallisia luokitussuosituksia, joiden mukaan tilastoja voidaan etsiä ja luokitella. Tilastoja saa esimerkiksi asumisesta, koulutuksesta, sairaanhoidosta, lastensuojelusta, oppilaitosten opiskelijoista ja tutkinnoista, työttömyysturvasta ja velkaantumisesta. Lisäksi tilastokeskuksen sivuilta löytyy mm. poliisin PATJA-järjestelmästä koostettu Poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tullut rikollisuus -tilasto, josta tietoja on mahdollista saada kunnittain ja ikäryhmittäin. [Tilastokeskus, 2014]

SOTKANet on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tietopalvelu, joka sisältää myös indikaattoripankin. Palvelu tarjoaa väestön hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä tilastotietoja kunnittain vuodesta 1990 alkaen [SOTKANet, 2014]. THL tarjoaa myös Hyvinvointi-palvelun alueelliseen hyvinvoinnin seurantaan. Palvelu on avattu toukokuussa 2012 ja sitä vielä kehitetään. Hyvinvointikompassin tarkoituksena on antaa yleiskuva hyvinvoinnin ja terveyden sekä niihin liittyvien palvelujen kehityksestä Suomessa. Palvelu tarjoaa mahdollisuuden vertailla valitun alueen, kuten kunnan, tilannetta toisiin alueisiin. Palvelussa on noin 100 indikaattoria. [Hyvinvointikompassi, 2014]

Terveytemme.fi on THL:n ylläpitämä sivusto, joka tarjoaa tilasto- ja seurantatietoja väestön terveydestä ja hyvinvoinnista alueittain ja väestöryhmittäin. Sivusto sisältää

hyvinvointi- ja terveysindikaattoreita sekä tulosraportteja. Tietoja pääsee tarkastelemaan graafisessa muodossa, kuten kartalla ja erilaisina diagrammeina. [Terveysme.fi, 2014] TEAviisari on myös THL:n tarjoama palvelu, joka näyttää kunnan tai muun alueen terveyden edistämiskiivisuuden. Tietoja pääsee vertailemaan alueittain. Terveyden edistämiskiivisuutta pääsee tarkastelemaan seuraavien toimintojen mukaan: perusterveydenhuolto, peruskoulut, liikunta sekä kuntajohto. [TEAviisari, 2014]

THL on mukana myös Nuorten elinolot -vuosikirjojen tuottamisessa yhdessä Nuorisosiain neuvottelukunnan ja Nuorisotutkimusverkoston kanssa. Vuosikirjat tarjoavat nuoria koskevaa tutkimustietoa ja tilastollista aineistoa. Vuosikirjoja on ilmestynyt yhdeksän vuodesta 2001 alkaen ja niistä kullakin on oma teemansa. Esimerkiksi vuoden 2012 vuosikirjan teemana on lapsuuden ja nuoruuden instituutiot. [Nuorten elinolot, 2014]

Kansaneläkelaitos (Kela) ylläpitää omaa tilastotietokantaansa Kelasto. Siihen on koottu tilastotietoa Kelan toimittamasta sosiaaliturvasta, etuisuuksien saajista, maksetuista etuisuuksista ja keskimääräisistä etuisuuksista. Lisäksi tietokannasta löytää tietoa Kelaan saapuvista hakemuksista ja niiden ratkaisusta ja ratkaisujoista. Raportteja saa etuuskittain, esimerkiksi asumistuesta, eläkkeistä, kuntoutustuesta, lapsiperheen tuista, opintotuesta sekä työttömien tuista, ryhmiteltynä esimerkiksi ikäryhmittäin ja kunnittain tai alueittain. Kelan terveypuntari-palvelu tarjoaa tietoa kansantaudeista sekä sairastuvuusindeksistä alueittain. Tietoja saa koko maasta tai alueittain, esimerkiksi kunnittain. [Kelasto, 2014]

5.5 Indikaattorit eli nuorten elinoloja ja palvelujen käyttöä kuvaavat rekisteröidyt tiedot

Nuorisolaki edellyttää tiedon keräämistä nuorten kasvu- ja elinoloista, mutta se ei määrittele, mitä näillä tiedoilla tarkoitetaan. Kukin nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, kunta tai jokin muu taho siis määrittelee itse, mitä tietoja se kerää ja seuraa. Nuorten elinoloja kuvataan usein käyttämällä indikaattoreita eli osoittimia. Ne kuvaavat ilmiön

tilaa ja muutoksia ja ne on tarkoitettu informaation tuottamiseen. Tieto on määrällistä eli tilastollisia lukuja, joilla tietoja esitetään suhteutettuna esimerkiksi kunnan väestömäärään. Usein terveys- ja hyvinvointi-indikaattoreilla kuvataan puutteita, riskejä ja poikkeavuuksia ja vain harvoin niillä esitetään positiivisia ominaisuuksia.

Hyvä indikaattori antaa vastauksen johonkin jäsenettyyn kysymykseen, toimii päätöksenteon tukena, mahdollistaa vertailun ja sen kuvaamaan ilmiöön voi vaikuttaa omilla toimilla. Hyvä indikaattori on myös objektiivinen, yksinkertainen, ymmärrettävä, tarkasti dokumentoitu ja ajan tasalla.

Varsinaisten teemaindikaattoreiden lisäksi voidaan seurata myös yleisiä nuorten elämää kuvaavia indikaattoreita eli taustaindikaattoreita. Näitä ovat mm. Tilastokeskuksen lähteistä nuorten määrä, vieraskielisten nuorten määrä ja sateenkaariperheet. THL:n kouluterveyskyselystä saadaan tiedot mm. vanhempien työttömyydestä. [Nuora, 2012]

5.5.1 Nuorisiasiain neuvottelukunnan nuorten hyvinvointi-indikaattorit

Valtion nuorisiasiain neuvottelukunnan (Nuora) lakisäätöisenä tehtävänä on tuottaa ajantasaista tietoa nuorista ja heidän elinoloistaan. Nuora on toteuttanut tehtävänsä esimerkiksi julkaisujensa avulla, joita ovat Nuorisobarometrit, Nuorten vapaa-aikatutkimus ja Nuorten elinolot -vuosikirja. Tieto on ollut kuitenkin varsin sirpaleista, jolloin sen perusteella ei ole ollut mahdollista nähdä nuorten hyvin- tai pahoinvoinnin kehitystrendejä. [Nuora, 2012]

Vuosina 2007-2011 Nuora toteutti nuorten hyvinvointi-indikaattorityöskentelyn avulla ehdotuksen indikaattoreista, joilla kerätyillä tiedoilla pystyttäisiin tekemään vertailuja ajan suhteen ja siten arvioimaan nuorten hyvinvoinnin kehitystrendejä ja valtakunnan tason nuorisopolitiikan onnistumista. Nuorten hyvinvointi-indikaattorit on muodostettu soveltaen Euroopan Unionin nuorisostrategian 2012-2018 elämänaluejaottelua, jossa tavoitteet on jaoteltu kahdeksalle alueelle: koulutus ja harjoittelu, työllisyys ja yrittäjyys, terveys ja hyvinvointi, kulttuuri ja luovuus, vaikuttaminen ja osallisuus, sosiaalinen

osallisuus, vapaaehtoistyö ja globaalivastuu. [Nuora, 2012]

EU:n nuorisostrategian Elämänaluejaottelu on muokattu suomalaiseen yhteiskunnalliseen ympäristöön sopivammaksi. Osa-alueet ovat koulutus, työllisyys ja yrittäjyys, terveys, arjenhallinta, kulttuuri, luovuus ja harrastuneisuus, vaikuttaminen ja osallisuus sekä henkilökohtainen koskemattomuus ja oikeusturva. Indikaattoreiden pohjana on käytetty myös nuorille internetissä suunnatun kyselyn tuloksia, joiden myötä nuorten oma ääni pääsee kuuluville. [Nuora, 2012]

Indikaattorityön tavoitteena on ollut tuottaa tietoa sekä Nuoran oman työskentelyn tueksi että saada koottua nuorten hyvinvointia koskevaa tietoa selkeästi yhteen. Lisääntyvä tieto nuorten elinoloista ja hyvinvoinnista mahdollistaa toimenpide- ja ohjelmaesityksille selkeän tietoperustaisen pohjan. Indikaattoripatteristo on suunniteltu myös siten, että se on sovellettavissa miltei suoraan kuntatasolle nuorisopolitiikan työkaluksi. [Nuora, 2012]

Taulukossa 1 on Nuoran 3.9.2012 kokouksessa hyväksytyt nuorten hyvinvointi-indikaattorit ryhmiteltynä sekä indikaattoritiedon lähde.

	Indikaattori	Tiedon lähde
Koulutus	Sijoittuminen peruskoulun jälkeen Opiskelun keskeyttäminen Perusopetuksen tehostettu ja erityinen tuki Vaikeuksia itselle sopivan opiskelutavan löytämisessä Koulunkäynnistä pitäminen Oppilashuollon saavutettavuus Oppisopimuskoulutus	Tilastokeskus Tilastokeskus Tilastokeskus THL:n kouluterveyskysely THL:n kouluterveyskysely THL:n kouluterveyskysely Tilastokeskus
Työllisyys ja yrittäjyys	Nuorten työttömyys Tukitoimenpitein työllistetyt nuoret Työvoiman ulkopuolella oleminen Nuorten eläkkeellä oleminen mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi Osatyökykyisten työllistyminen Opiskelijoiden työssäkäynti Nuorten yrittäjyysshalukkuus	Tilastokeskus TEM Toimiala Online Tilastokeskus SOTKANet TEM eli Työ- ja elinkeinoministeriö Tilastokeskus Global Entrepreneurship Monitor GEM

Terveys	<p>Terveydentilan kokeminen Mielenterveysongelmat Mielenterveysongelmien lääkehoito Mielenterveysongelmien hoito kuntoutuspsykoterapialla Hoitopääsyaika mielenterveysongelmissa</p> <p>Alkoholin käyttö Lääkkeiden käyttö päihtymystarkoituksessa Huumekekokeilut Tupakointi Ylipaino</p> <p>Seksuaaliterveys</p>	<p>THL:n kouluterveyskysely Kelan sairausvakuutuslasto Kelan kuntoutustilasto</p> <p>SOTKANet</p> <p>THL:n kouluterveyskysely THL:n kouluterveyskysely THL:n kouluterveyskysely THL:n kouluterveyskysely, SOTKANet THL:n aikuisväestön terveyskäyttäytyminen THL:n tartuntatautirekisteri</p>
Arjenhallinta	<p>Abortit Alle 19-vuotiaat äidit Nuoret yksinhuoltajat Nuorten pienituloisuus Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret Toimeentulotukea saavat nuoret Maksuhäiriöt Asunnottomuus</p> <p>Rikollisuus Etsivä nuorisotyö Itsemurhakuolleisuus</p>	<p>SOTKANet Tilastokeskus Tilastokeskus Tilastokeskus THL SOTKANet Suomen Asiakastieto Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskus Ara Tilastokeskus OKM/Nuorisoyksikkö Tilastokeskus</p>
Kulttuuri, luovuus ja harrastuneisuus	<p>Ystävät Harrastukset Liikuntaharrastukset</p>	<p>THL:n kouluterveyskysely, SOTKANet Nuoran vapaa-aikatutkimus THL:n kouluterveyskysely</p>
Vaikuttaminen ja osallisuus	<p>Opetusryhmän ilmapiiri Oppilaiden mielipiteiden huomiointi koulussa Nuorisovaltuustot</p> <p>Järjestötoiminta Nuoret kunnanvaltuutetut</p>	<p>THL:n kouluterveyskysely THL:n kouluterveyskysely</p> <p>Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto – Nuva ry Nuoran vapaa-aikatutkimus Oikeusministeriön Demokratian- ja kieliasioiden yksikkö ja Tilastokeskus ehdokkaiden osalta, Kuntaliitto valittujen osalta</p>
Henkilökohtainen koskemattomuus ja oikeusturva	<p>Koulukiusaaminen Nuoret väkivallan uhreina Perheväkivalta Seksuaalinen väkivalta Viharikosten uhreiksi joutuneet nuoret Nettipoliisitoiminta</p>	<p>THL:n kouluterveyskysely Tilastokeskus Tilastokeskus THL:n kouluterveyskysely Poliisiammattikorkeakoulu Poliisi</p>

Taulukko 1: Nuorten hyvinvointi-indikaattorit ryhmiteltynä sekä indikaattoritiedon lähde [tiedot: Nuora, 2012]

Nuora on koonnut hyvinvointitietoa nuorista Tietoa nuorista -sivustolle (tietoanuorista.fi), jossa voi selata indikaattoritietoa nuoran indikaattorien mukaan. Sivustolla toteutetaan

myös kyselyitä nuorille ja kerrotaan nuoria koskevista ajankohtaisista asioista.

5.5.2 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyn indikaattorit

Kouluterveyskysely kokoaa valtakunnallista tietoa 14-18-vuotiaiden nuorten hyvinvoinnista eli elinoloista, koulukokemuksista, terveydestä ja terveystottumuksista. Kyselyn päätehtävänä on tukea nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä kunnissa ja kouluuyhteisöissä. Kyselyn toteuttaminen perustuu kuntien ja koulujen omaan harkintaan osallistumisesta. Tulokset raportoidaan niille kunnille, jotka osallistuvat kyselyn kustannuksiin ja tilaavat tulosteet. [Rimpelä *et al.*, 2005]

Kouluterveyskyselyn indikaattoreista osa perustuu yksittäisiin kysymyksiin ja osa on muodostettu useasta samaa ilmiötä kuvaavasta kysymyksestä. Vuosina 2010 ja 2011 kyselyt raportoitiin 100 indikaattorin avulla [Indikaattorikuvaukset, 2014]. Kouluterveyskyselyn indikaattorit on ryhmitelty seuraaviin ryhmiin:

- Elinolot ja sosiaaliset ongelmat
- Elintavat
- Kouluolot
- Mielen terveys
- Oppilas- ja opiskelijahuolto
- Päihteet ja riippuvuudet
- Ravitsemus
- Seksuaaliterveys
- Tapaturmat ja väkivalta
- Terveys

Kysymykset koskettavat nuorten elämää varsin laajalta alueelta, mutta keskittyen fyysiseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen terveyteen. Koulunkäyntiin ja koulussa viihtymiseen liittyviä kysymyksiä on paljon, huomiota on kiinnitetty mm. nuoren suhteeseen opettajaan, luokan ilmapiiriin, luokan valaistukseen, lämpötilaan ja ahtauteen

sekä opiskeluvaikeuksiin. Nykyajan ilmiöitä seuraavia indikaattoreita ovat mm. nuoren internetissä vietetty aika sekä energiajuomien kulutus. Vapaa-aikaa kartoittavia kysymyksiä ei juuri ole, esimerkiksi vapaa-ajanviettotavoista ja erilaisista harrastuksista kyselyllä ei saa tietoa.

5.5.3 Kuntakohtaiset indikaattorit

Kuntaliitto on tehnyt lasten ja nuorten hyvinvoinnin jäsenystä ja siihen liittyvää indikaattorityötä. Työ korostaa kuntien tietotarpeita ja indikaattoreiden olisi tarkoitus tukea lakisääteisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman teossa ja arvioinnissa. Kuntaliiton mittariston tarkoitus on ohjeistaa kuntia valitsemaan indikaattorit tietyn jäsenyyksen mukaan. [Vehviläinen, 2012]

Kuntaliiton mittaristo on painottunut lapsitiedon keräämiseen. Mittariston indikaattoreiden jäsenyykset ovat [Vehviläinen, 2012]:

- **Väestö ja elinolot:**

- Indikaattorit antavat yleiskuvan kunnan lapsiperheiden työllisyydestä, toimeentulosta, perherakenteesta, koulutuksesta ja muuttamisesta.

- **Kasvuympäristö:**

- Indikaattorit kuvaavat fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä lapsen ja nuoren kasvuympäristön laatua sekä antavat turvallisuutta kuvaavia tietoja.

- **Lapsen ja nuoren terveys, kehitys ja oppiminen:**

- Indikaattorit kertovat lapsen ja nuoren terveydestä (koetusta tai mitatusta), kehityksestä ja oppimisesta.

- **Huoltajien terveys ja hyvinvointi:**

- Indikaattorit kuvaavat huoltajien mitatun ja koetun terveyden ja hyvinvoinnin sekä vanhemmuuden.

- **Lasten ja nuorten palveluiden toimivuus ja osallistumismahdollisuudet:**

- Indikaattorit antavat tietoa palvelun laadusta ja määrästä sekä palvelutyytyväisyydestä.

5.6 Nykytilan ongelmat nuoriin liittyvien tietojen käsittelyssä

Monialaisen yhteistyöryhmän tietotarpeita ei ole määritelty, jolloin ei ole yhteistä näkemystä siitä, mitkä tiedot ovat olennaisia. Nuorisolaki ainoastaan määrittelee nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tehtäväksi koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista ottamatta kantaa siihen, mitä nämä tiedot ovat. Tiedonkeruu monialaisessa yhteistyössä on tällä hetkellä pirstaleista ja jäsentymätöntä ja usein kerätään sitä tietoa, mitä on helposti saatavilla [Vehviläinen, 2012]. Kun tiedon tuotantoa ei ole määritelty ja suunniteltu monialaisen yhteistyöryhmän tarpeisiin, tietoja ei useinkaan ole helposti saatavilla.

Nuoria koskevia lakeja, ohjeistuksia ja palveluja on paljon, mutta hankalaksi tilanteen tekee se, että ei ole mitään yhtenäistä ryhmää nuoriso, jota voisi käsitellä ryhmänä. Nuorisolain mukaan nuori on alle 29-vuotias, mutta ryhmään kuuluu sekä ala-ikäisiä että täysi-ikäisiä. Lisäksi on erilaisia lakeja ja ohjeistuksia alle 25-vuotialle sekä alle 30-vuotiaille. Tiedonkeruussa ei useinkaan ole huomioitu nuoria yhtenä ryhmänä, vaan ryhmittelyt vaihtelevat tietojen kerääjästä riippuen.

Indikaattoreiden tarkoitus on, että ne toimisivat tiedonkeruun perustana ja mahdollistaisivat nuorten elinoloihin ja palveluiden käyttöön liittyvän tiedon esittämisen siten, että tietoa voitaisiin hyödyntää kunnallisessa monialaisessa nuorisotyössä sekä päätöksenteon tukena. Nuoriin liittyvien tietojen keräämiseen on kehitetty indikaattoripatteristoja, mutta mikään niistä ei kata kaikkia nuoren elämän osa-alueita. Kouluterveyskyselyn indikaattorit painottuvat vahvasti kouluun ja terveyteen. Nuoran indikaattoreiden etuna on niiden parempi kattavuus ja se, että niillä seurattavaa tietoa kerätään jo nyt, mutta nämäkään indikaattorit eivät ole riittävän kattavat. Puutteita löytyy

mm. kuntoon, harrastamiseen, virkistykseen sekä ravintoon liittyen. Katvealueiden lisäksi tiedonkeruussa on myös päällekkäisyyttä, koska tietoa kerätään moniin eri indikaattoreihin perustuen. Tiedonkeruu vaihtelee eri kunnissa mm. siitä syystä, että kunnilla ei ole käytössä yhtenäisiä indikaattoreita.

Vaikka kunnallisista toiminnoista ollaan muodostamassa aiempaa suurempia kokonaisuuksia ja yhteistyötä eri hallinnonalojen välillä on lisätty, varsinainen tiedontuotanto on usein edelleen sektoreittain järjestetty. Tiedontuotannon pääasiallinen tarkoitus on toimia usein kunkin hallinnonalan operatiivisen toiminnan tukena, jolloin kokonaisuuden muodostaminen yli hallinnonalarajojen on haastavaa. Tilastoinnin ja seurantatiedon tarkoitus on usein seurata kunkin hallinnonalan omia tunnuslukuja eli lähinnä palveluiden käyntimääriä ja resurssien käyttöä

Kunnissa kerätään tilastotietoa säännöllisesti pakollisiin valtakunnallisiin tietotarpeisiin, mutta muuhun aktiiviseen tiedonkeruuseen liittyviä käytäntöjä ei juuri ole. Nykyisissä tietojärjestelmissä on paljon tietoa, mutta tiedon parempaa hyödyntämistä ei ole suunniteltu. Monialaisen yhteistyöryhmän kannalta kunnallisten tietojen ja tietojärjestelmien hyödynnettävyys on hankalaa, koska tiedot ja tietojärjestelmät ovat pirstaloituneet eri hallinnonalojen järjestelmiin, jolloin tietojen muoto ja hyödynnettävyys vaihtelevat suuresti. Tiedon pirstaloituminen eri järjestelmiin voi johtaa myös siihen, että ei tiedetä, millaista tietoa voisi olla saatavilla.

Tällä hetkellä kuntien tietojärjestelmät eivät ole yhteistoiminnallisia keskenään eivätkä valtakunnallisten tietojärjestelmien kanssa. Järjestelmien sisältämiä tietoja ei voi verrata toisiinsa, koska tietojen määrittelyä ei ole tehty yhtenäisen tietomallin mukaisesti. Myös eri järjestelmien toteutusratkaisut, tietokannat ja tietorakenteet ovat erilaisia. Usein järjestelmät ovat suljettuja toteutuksia, joita ei voi muokata omien tarpeiden mukaisesti. Järjestelmien toimittajille voi esittää toiveita ja vaatimuksia, mutta niiden toteutuminen voi olla epävarmaa, hidasta ja kallista. Kunnat ovat voineet itsehallintonsa puitteissa kehittää tietohallintoaan ja tiedon keruun käytäntöjään itsenäisesti, jolloin eri kunnissa on erilaisia käytäntöjä. Käytössä on myös erilaisia tietojärjestelmiä, jotka sitovat kuntia eri

tietojärjestelmätoimittajiin vuosiksi.

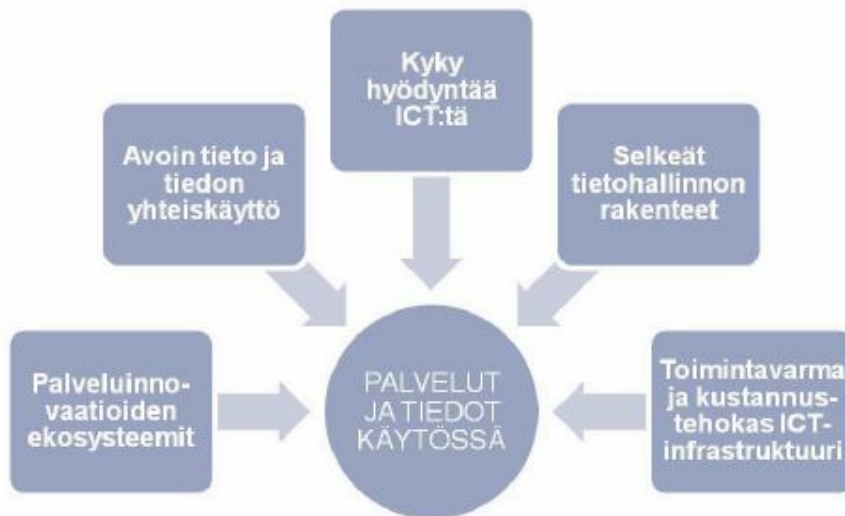
Tietoja kerätään monenlaisiin tilastoihin, joista suurin osa on saatavilla internetin kautta erilaisissa palveluissa, kuten Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä SOTKANet, Kelan Kelasto ja Tilastokeskuksen tilastot. Joistakin tilastoja tarjoavista palveluista saa muodostaa mieleisensä tilaston kunnittain tai alueittain. Tällaisia ovat mm. SOTKANet ja Kelasto. Osa palveluista tarjoaa myös indikaattoripankkeja. Monialaisen yhteistyöryhmän kannalta näistä palveluista voi saada koostettua hyödyllistä tilastotietoa, mutta tämä vaatii käytäntöjen kehittämistä tietojen hyödyntämiseksi.

Vaikka tietoja kirjataan eri tietojärjestelmiin jo varsin runsaasti, jotakin monialaisen yhteistyöryhmän kannalta tärkeää tietoa saattaa jäädä puuttumaan. Tiedon tarpeiden määrittely on tärkeää myös siksi, että sitä kautta pystyttäisiin tiedostamaan, mitä katvealueita tietoihin liittyy. Tämän myötä olisi mahdollista kehittää kirjaamiskäytäntöjä eri palveluissa ja tietojärjestelmissä, jolloin laaja-alaisempi tieto olisi tulevaisuudessa saatavilla.

6. Julkisen hallinnon ICT-strategia ja kokonaisarkkitehtuuri

6.1 JulkICT-strategia

Julkisen hallinnon yhteinen tieto- ja viestintätekniiikan (ICT) hyödyntämisen strategia valmisteltiin vuonna 2012 ja sen visio ulottuu vuoteen 2020 asti. Siinä korostuu hyvin toimivan ICT:n tärkeys julkisen hallinnon toiminnassa ja kehittämisessä. Strategian visio lupaa, että palvelut ja tieto vastaavat käyttäjien tarpeita. Tämä tarkoittaa sitä, että palvelut ja niihin liittyvät tietojärjestelmät suunnitellaan käyttäjien tarpeista lähtien. Tässä strategiassa käyttäjät ymmärretään laajasti, eli käyttäjiä voivat olla kansalaiset ja kuntalaiset, kuntasektorin toimijat, valtion virastot ja laitokset, yritykset ja yhteisöt sekä hallinnossa ja opetuksen ja tutkimuksen parissa työskentelevät henkilöt. [JulkICT-strategia, 2013] Visiota toteuttavat strategian linjausalueet ovat kuvan 4 mukaiset.

Kuva 4: JulkICT strategian visio ja linjausalueet [JulkICT-strategia, 2013]

Ekosysteemeillä tarkoitetaan julkisen hallinnon, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden tietyillä rajatuilla alueilla muodostamaa toiminnallista kokonaisuutta. *Palveluinnovaatioiden ekosysteemit* linjaa siten toiminnan ja ICT:n kehittämisessä tavoitteeksi budjetiltaan nykyistä pienemmät ja nopeammat hankkeet. Suunnittelun tulee perustua kokonaisarkkitehtuurimenetelmään, jolla varmistetaan toiminnan, tiedon ja tietojärjestelmäratkaisujen yhteentoimivuus. Tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuudet tulee tiedostaa ja olemassa olevia avoimia rajapintoja tukevia ratkaisuja ja yhteisiä palveluja on soveltuvien osin uudelleenkäytettävä. Lisäksi linjauksessa suositellaan alueellista yhteistyötä. [JulkICT-strategia, 2013]

Avoim tietö ja tiedon yhteiskäyttö pyrkii siihen, että julkisia tietoja avataan kaikissa julkisen hallinnon organisaatioissa uudelleen käytettäväksi systemaattisesti ja mahdollisimman nopeasti. Tavoitteena on saada vuoden 2015 loppuun mennessä keskeisimmät julkisen hallinnon tietovarannot avoimesti saataville verkosta, jollei tietojen käsittelyn rajoitukset ja henkilötietojen suojaus estä tietojen saatavuutta. Tietojen käytön teknisiä ja lainsäädännöllisiä esteitä puretaan. Tavoitteena on hyödyntää julkisen hallinnon tuottamaa tietoa tehokkaasti palveluissa ja asiointissa, opetuksessa ja tutkimuksessa, yhteiskunnan päätöksenteossa, kansalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen välineenä sekä innovaatioiden ja uuden liiketoiminnan mahdollistajana. [JulkICT-strategia, 2013]

Kyky hyödyntää ICT:tä viittaa tieto- ja viestintätekniiikan osaamiseen ja osaamisen mahdollistamaan ICT:n tehokkaaseen hyödyntämiseen ja kehittämiseen. Toiminnan tarpeet ja tietotekniikan mahdollisuudet tulee ymmärtää kaikissa julkisen hallinnon organisaatioissa. Tietohallinnon painopisteen tulee olla toiminnan kehittämisen tukemisessa, esimerkiksi projektien ja kokonaisarkkitehtuurin hallinnassa. [JulkICT-strategia, 2013]

Selkeät tietohallinnon rakenteet -linjauksen tavoitteena on selkeyttää koko julkisen hallinnon tietohallinnon rakenteita, ohjausta ja eri toimijoiden rooleja. Tavoitteena on, että ICT-palvelujen taustalta olisi tunnistettavissa sekä tilaaja että tuottaja, jolloin tilaajia

yleensä edustaisi organisaatioiden oma tietohallinto. Tietohallinnon osalta yhteisiä menettelyjä säädetään tietohallintolain avulla. [JulkICT-strategia, 2013]

Toimintavarman ja kustannustehokkaan ICT-infrastruktuurin tulee muodostaa yhteensopiva, kustannustehokas ja joustava pohjarakenne julkisen hallinnon palveluille. ICT-infrastruktuurin tulee mahdollistaa julkisen hallinnon toimintatapa- ja organisaatiomuutokset. Tavoitteiden saavuttamiseksi infrastruktuuripalveluiden tuotanto pyritään keskittämään suurempiin yksiköihin. [JulkICT-strategia, 2013]

6.2 Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuuri

Strategisten saavutusten tavoittamiseksi on toteutettu mm. julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuuri. Kokonaisarkkitehtuurilla tarkoitetaan kuvausta, joka kuvaa organisaation toimintaprosessien, tietojen ja järjestelmien toimintaa kokonaisuutena. Se on menetelmä, jolla tuotetaan toiminnan ja IT-ratkaisujen kuvaukset ja suunnitellaan tavoitetila. Tämä toiminta- ja hallintamalli ohjaa mm. suunnittelua, päällekkäisten kehittämistöiden tunnistamista sekä laadun varmistamista. Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurista säädetään tietohallintolaissa ja se koostuu kaikille julkisen hallinnon organisaatioille yhteisestä kokonaisarkkitehtuurista sekä kohdealueiden kokonaisarkkitehtuureista. Kohdealueita ovat mm. Koulutus, tiede ja kulttuuri, Sisäinen turvallisuus, Työ ja elinkeinot sekä Terveys ja hyvinvointi. [Kallela, 2014]

Kokonaisarkkitehtuurin avulla hallitaan kokonaisuutta ja ohjataan hankkeiden valintaa ja suunnittelua. Se on työkalu muutosten vaikutusten läpikäynnille ja arvioinnille, jossa syy-seuraussuhteiden järjestelmällinen läpikäyminen lisää ymmärrystä kehittämiskohteista ja auttaa parempien kehittämiskäytännöiden tekemisessä. Sen tarkoitus on luoda järkevä suhde toiminnan ja ICT:n välille ja ohjata kehitystyötä organisaation tavoitteista lähtevään sekä asiakas- ja toimintalähtöisten ICT-ratkaisujen kehittämiseen. [Kokonaisarkkitehtuuri, 2011]

Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurin tavoitteet ovat [Kallela, 2014]:

- Tuottavuus: Toiminnan tehostaminen ja vaikuttavuus ICT:n avulla
- Yhteiskäyttö ja yhteentoimivuus: Eri viranomaisten ja hallinnonalojen yhteistoiminnan lisääminen ja toimintojen ja järjestelmien kitkaton yhteensovittaminen
- Tiedon hyödyntäminen: Julkisen hallinnon tiedon avaaminen ja käytön tehostaminen, hallinnon läpinäkyvyys
- Sähköinen asiointi: Asiakaslähtöisiä ja yhteentoimivia sähköisiä palvelukokonaisuuksia, toiminnan siirtäminen verkkoon mahdollisuuksien mukaan
- Turvallisuus: Luotettava, eheä ja turvaluokiteltu tieto, toiminnan jatkuvuus ja riskienhallinta
- Joustavuus: Muutoksiin teknologiassa, strategiassa ja organisoinnissa ketterästi sopeutuva kokonaisuus

Julkisen hallinnon arkkitehtuuriperiaatteita on noudatettava koko julkisessa hallinnossa organisaation toiminnan ja tietojärjestelmien kehittämisessä ja ylläpitämisessä [Kokonaisarkkitehtuuri, 2012]. Arkkitehtuuriperiaatteet yhdenmukaistavat organisaatioiden ja tietojärjestelmien kehittämistyötä, mikä mahdollistaa JulkICT-strategian tavoitteiden saavuttamisen. Arkkitehtuuriperiaatteet on kuvattu taulukossa 2.

Kokonaisuus	Arkkitehtuuriperiaate
Yleiset periaatteet	1. Periaatteita on noudatettava 2. Tee toiminnasta ja kehittämisestä läpinäkyvää 3. Maksimoi yhteiskunnan kokonaisuus 4. Pidä arkkitehtuuri yksinkertaisena
Toimintaan vaikuttavat periaatteet	5. Suunnittele arkkitehtuuri strategialähtöisesti 6. Yhdenmukaista toimintamallit 7. Kehitä toimintamallia asiakaslähtöisesti
Tietoon kohdistuvat periaatteet	8. Tieto on yhteiskäyttöistä pääomaa 9. Nimeä tietovarannolle vastuutaho 10. Huomioi tietoturvallisuus tiedon koko elinkaaren ajan

Tietojärjestelmiin kohdistuvat periaatteet	11. Kehitä tai hanki tietojärjestelmiä toimintalähtöisesti 12. Vältä päällekkäisiä ratkaisuja 13. Varmista yhteentoimivuus 14. Tee tietojärjestelmistä käyttäjäystävällisiä 15. Minimoi toimittajariippuvuus 16. Hyödynnä avointa lähdekoodia
Teknologiaan kohdistuvat periaatteet	17. Yhtenäistä teknologia-arkkitehtuuri 18. Käytä vakaita teknologioita
Tietoturva ja varautuminen	19. Huolehdi tietoturvasta osana toimintaa 20. Varaudu poikkeustilanteisiin

Taulukko 2: Julkisen hallinnon arkkitehtuuriperiaatteet [Kokonaisarkkitehtuuri, 2012]

6.3 JulkICT:n mahdollisuudet monialaisen nuorisotiedon saatavuuden parantamisessa

JulkICT-strategian visio *“palvelut ja tieto käytössä”* vastaa hyvin monialaisen nuorisotiedon saatavuuden parantamisen tavoitteisiin. Vision tavoite palvelujen kehittämisestä ja käyttöönotosta perustuu käyttäjakeskeiseen toimintamalliin, jossa palvelut ja niihin liittyvät tietojärjestelmät suunnitellaan käyttäjien tarpeista lähtien. Haasteena tässä voidaan nähdä se, kuka määrittellään käyttäjäksi ja kenen tavoitteiden mukaan palveluita ja järjestelmiä kehitetään. Strategian mukaan käyttäjiä voivat olla mm. kuntalaiset, valtion virastot, hallinnossa työskentelevät ja tutkimuksen parissa työskentelevät.

JulkICT sisältää tavoitteita, jotka voivat hyödyttää nuorisotiedon parempaa saatavuutta. Seuraavaksi olen pohtinut nykytilanteen kartoituksessa nousseita ongelmia JulkICT:n tavoitteiden kannalta eli vastaavatko tavoitteet löytyneisiin ongelmiin.

1. Tietotarpeiden ja tietopohjan määrittelyjen puute

Monialaisen tiedon kerääminen vaatii tietotarpeiden määrittelyä monialaisesti eli eri hallinnonalojen ammattilaisten osallistumista määrittelyprosessiin. Kokonaisarkkitehtuurin tavoitteena on eri viranomaisten ja hallinnonalojen yhteistoiminnan lisääminen, mikä tukee monialaista määrittelyprosessia.

2. Seurattavien indikaattoreiden moninaisuus ja katvealueet

Monialaisen yhteistyöryhmän tai jonkin muun tahon pitäisi määrittää seurattavat indikaattorit, joiden olisi hyvä olla vertailtavuuden vuoksi joka kunnassa samat. Nykyään käytettäviä indikaattoripatteristoja on useita, mutta mikään niistä ei ole riittävän kattava monipuolisen nuorisotiedon keräämiseksi. JulkICT:n tavoitteet yhteistoiminnan lisäämisestä ja julkisen hallinnon tiedon avaamisesta ja tiedon käytön tehostamisesta voivat tukea sopivien indikaattoreiden soveltamisessa sikäli, että tiedon keräämisen suunnittelu, indikaattoreiden suunnittelu ja valinta voisi tapahtua päällekkäistä tiedonkeruuta karsimalla ja soveltamalla kerättyä tietoa useammassa paikassa. Tähän sopii se, että sopivat indikaattorit valitaan ja määritellään valtakunnallisesti ja pakollisiksi käytettäväksi kunnissa. Sinällään JulkICT:n tavoitteet eivät ratkaise indikaattoreihin liittyviä haasteita kuntien tasolla, koska kunnat käyttävät valitsemiaan indikaattoreita ja valinta määräytyy pitkälti sen mukaan, mitä (pakollista) tietoa kerätään jo nyt.

3. Tiedonkeruun käytäntöjen puute ja sektoreisuus, tietojen pirstaloituminen eri järjestelmiin

Kokonaisarkkitehtuurin tavoitteissa korostetaan eri viranomaisten ja hallinnonalojen yhteistoiminnan lisäämistä sekä tiedon avaamista ja tiedon käytön tehostamista. Tiedosta halutaan yhteiskäyttöistä pääomaa. Tavoitteet vastaavat monialaisen nuorisotiedon saatavuuden haasteisiin, mutta vaativat sitä, että tietotarpeet on hyvin määritelty ja tiedonkeruu on organisoitu. Nykytilanne on se, että tietoa kerätään lähinnä päätöksenteon tarpeisiin ja tieto on pirstaloitunut eri järjestelmiin. Arkkitehtuuriperiaate 9 eli "Nimeä tietovarannolle vastuutaho" voisi monialaisen eli sektoreittain kerätyn tiedon kohdalla tarkoittaa sitä, että nimetään tiedosta vastaava henkilö, joka huolehtii tietotarpeiden määrittelyjen ylläpidosta, tiedon keräämisen koordinoinnista, tiedon varastoimisesta sekä hyväksikäytöstä. Sinällään tiedon pirstaloituminen eri järjestelmiin ei ole ongelma, jos tietoa lopulta kootaan johonkin yhteen paikkaan.

4. Tietojärjestelmien tietojen määrittelyjen ja yhteistoiminnallisuuden puute, tietojen muoto ja hyödynnettävyys sekä kuntien erilaiset tietojärjestelmät

Monilla hallinnonaloilla on tehty kehitystyötä tietomallien luomiseksi, jotta erilaisista tietojärjestelmistä saadaan kerättyä hyödyllistä tietovarantoa erilaisiin tietotarpeisiin. Tällä on ratkaistu mm. erilaisten tietojärjestelmien yhteistoiminnallisuuden puutteita mm. sosiaalihuollossa, jossa eri tietojärjestelmien tiedot määritellään jatkossa yhteisen tietomallin mukaisesti. Silti eri hallinnonalojen järjestelmät eivät ole yhteistoiminnallisia ja tietoja on edelleen määritelty eri tavalla. Kokonaisarkkitehtuurin suurimpia tavoitteita on yhteistoiminnan lisääminen ja toimintojen ja järjestelmien kitkaton yhteensovittaminen. Tietojärjestelmiin ja teknologiaan kohdistuvat arkkitehtuuriperiaatteet (periaatteet 11-18) tähtäävät siihen, että tietojärjestelmät olisivat jatkossa mm. toimintalähtöisiä, yhteentoimivia, mahdollisuuksien mukaan avointa lähdekoodia hyödyntäviä, toimittajariippumattomia ja käyttäjäystävällisiä. Nämä tavoitteet periaatteessa tukevat monialaisen nuorisotiedon paremman saatavuuden tavoitteita. Haasteena on se, miten hyvin juuri monialaisen nuorisotiedon kerääminen huomioidaan järjestelmien kehitystyössä ja tietojen keräämisessä. Tilanne tietojen suhteen ei välttämättä parane, jos tarvetta tiedolle ei tuoda esille.

5. Kirjaamiskäytäntöjen vaihtelevuus

Tietoja kirjataan eri järjestelmiin pitkälti sen mukaan, mikä on pakollista valtakunnallisen tilastoinnin tai muun tiedonkeruun vuoksi. Tämä voi yhtenäistää kirjauksia, mutta toisaalta erilaiset tietojärjestelmät voivat ohjata myös erilaisiin kirjaamiskäytäntöihin. Usein kun tietoa kerätään sen mukaan, mikä on pakollista, paljon tietoa jää kirjaamatta. Kun tietoa ei kirjata tai kirjataan vain osittain, siitä ei myöskään saa koostettua luotettavia tilastoja. JulkICT:n tavoitteissa ei suoraan huomioida kirjaamiskäytäntöjä, mutta kirjaamiskäytäntöjen kehittäminen ja yhdenmukaistaminen tukee monien JulkICT:n tavoitteiden toteuttamista.

7. Kehittämisehdotukset ja suositukset

Edellisessä luvussa esitettyjen ongelmien ratkaiseminen edellyttää koko nuorisotiedon tiedonkeruun prosessin suunnittelua aina tietotarpeiden määrittelystä tietojen hyödyntämiseen asti. Suunnittelussa ei riitä pelkästään se, että monialainen yhteistyöryhmä pohtii tiedonkeruun eri vaiheita, koska yhteistyöryhmän ammattitaito ei luultavasti riitä tietotekniikan tehokkaan hyödyntämisen suunnitteluun. Jos tiedonkeruu jää vain yhteistyöryhmän sisäiseksi asiaksi, tilanne tietojen paremman hyödynnettävyyden osalta jää helposti kehittymättä. Tämän vuoksi tiedon hyödyntäminen tulee huomioida organisaatiossa laajemmin, jolloin esimerkiksi tietohallintostrategia voi toimia välineenä tehokkaamman tiedon keräämisen ja hyödyntämisen toteuttamisessa.

Ihalaisen *et al.* [2011] ajatus hyvästä strategisesta tietohallinnosta sisältää kognitio-, manageri- ja teknologianäkökulmat. Kognitionäkökulma sisältää tiedon ja tietovarannot, managerinäkökulma johtamisen ja toimintaprosessit ja teknologianäkökulma ICT:n hallinnan. Tällainen monipuolinen tietohallinnon määrittely sisältää elementit, jotka tukevat tietovarantoja hyödyntävää toimintaa. Määrittely ei supista itseään pelkäksi tietotekniikan hyödyntämiseksi, vaan huomioi tiedon keruun ja hyödyntämisen koko prosessin ja sen eri osapuolet eli tiedon, johtamisen ja muun ihmisiin liittyvän toiminnan sekä teknologian. Tällainen strateginen tietohallinto tukee monialaisen tiedon saatavuuden parantamista.

Tiedonkeruun prosessin suunnittelun apuna voi käyttää esimerkiksi Earlin moniulotteista mallia (ks. luku 3.3), jonka vaiheita pohdin seuraavaksi monialaisen nuorisotiedon keräämisen näkökulmasta tarkasteltuna. Tarkastelen myös edellisessä luvussa esittelemiäni ongelmia (1-5) näiden vaiheiden valossa.

Liiketoiminnan suunnitelmat ja tavoitteet

Monialainen yhteistyöryhmä osallistuu suunnitelmien ja tavoitteiden laatimiseen, jolloin tämä vaihe tuottaa toiminnan (tiedonkeruun) vaatimukset tietotekniikalle. Tässä vaiheessa kerätyt vaatimukset voidaan jakaa kahteen osaan: nykytilanteessa toteutettavat

vaatimukset ja kehittämisideat (tavoitteet). Kehittämisideat ovat siis vaatimuksia, joita ei nykytilanteessa voida toteuttaa, mutta joita voidaan mahdollisesti huomioida myöhemmin tietojärjestelmien kehitystyössä.

1. Tietotarpeiden ja tietopohjan määrittelyjen puute
2. Seurattavien indikaattoreiden moninaisuus ja katvealueet

Tässä vaiheessa monialainen yhteistyöryhmä laatii vaatimukset kerättävien tietojen suhteen sekä valitsee seurattavat indikaattorit. Jotta nykytilanteessa pääsee keräämään ja hyödyntämään tietoa, täytyy käyttää indikaattoreita, joiden keräämää tietoa voidaan heti hyödyntää. Tärkeää on kuitenkin kartoittaa ne tiedot, joita monialainen yhteistyöryhmä työssään tarvitsee ja tämän kartoituksen pohjalta viedä tietoa tietotarpeista eteenpäin, jotta tilanteeseen on mahdollista saada parannusta tulevaisuudessa.

Nykyiset järjestelmät

Nykyisten järjestelmien analysoinnilla kerätään tietoa organisaation nykyisistä tietojärjestelmistä ja niiden kattavuudesta suhteessa toimintaan. Analysointia tehdään käyttäjien ja asiantuntijoiden yhteistyöllä. Tämä tarkoittaa nykyisten järjestelmien toiminnan selvittämistä ja järjestelmien kattavuutta tietojen keräämisessä ja hyödyntämisessä.

3. Tiedonkeruun käytäntöjen puute ja sektoreisuus, tietojen pirstaloituminen eri järjestelmiin

Tietojen pirstaloituminen eri järjestelmiin ei ole sinällään ongelma, jos tiedot saadaan käyttöön. Tietojen saaminen käyttöön edellyttää sitä, että on jokin käytäntö, jonka mukaan tietoja tallennetaan, kerätään ja jaetaan. Tällainen käytäntö tulee suunnitella ja tiedonkeruuseen tarvitaan vastuhenkilö, jonka huolehtii tiedonkeruun prosessista ja tietojen saatavuudesta.

Tietotekniikan tarjoamat mahdollisuudet

Tietotekniikka voi tarjota enemmän mahdollisuuksia tiedon keruuseen ja hyödyntämiseen liittyen kuin mitä yhteistyöryhmä ajattelee. Voi olla, että muutokset nykyisiin järjestelmiin eivät ole mahdollisia, mutta nykyiset järjestelmät voivat tarjota enemmän kuin mitä tähän asti on hyödynnetty. Tietotekniikan mahdollisuuksien selvittämistä voidaan tehdä kahdella tasolla: selvitetään nykyisten järjestelmien tarjoamat mahdollisuudet ja selvitetään mahdollisuudet kehittää nykyisiä järjestelmiä tietojen keräämistä ja hyödyntämistä parantamaan.

4. Tietojärjestelmien tietojen määrittelyjen ja yhteistoiminnallisuuden puute, tietojen muoto ja hyödynnettävyys sekä kuntien erilaiset tietojärjestelmät

5. Kirjaamiskäytäntöjen vaihtelevuus

Monet eri hallinnonalojen tietojärjestelmien kehittämishankkeet pyrkivät yhdenmukaistamaan erilaisten tietojärjestelmien sisältämiä tietoja. Tämä tulee aikanaan korjaamaan tietojen määrittelyjen puutetta, mutta se ei sinällään ratkaise, kerätäänkö tarpeellista tietoa. Tiedosta tulee kuitenkin aiempaa vertailtavampaa ja mahdollisesti helpommin hyödynnettävää. Näiden kehittämishankkeiden myötä tietojärjestelmiin tulee luultavasti muutoksia, jolloin tietojen saatavuus voi parantua. On tärkeää selvittää tietojärjestelmäasiantuntijoiden avulla, mitä nykyiset järjestelmät erityisesti muutosten jälkeen mahdollistavat tiedon keruuseen ja hyödynnettävyyteen liittyen. Jos muutoksiin voi vaikuttaa etukäteen, se kannattaa myös huomioida ja tuoda tietotarpeensa ajoissa esille.

Tietojärjestelmiä voidaan tarkastella mm. sen mukaan, mitä tietoja niihin voidaan kirjata. Jotta tietoa voidaan tuottaa, se täytyy olla kirjattuna yhdenmukaisesti. Tarkastelemalla kirjaamiskäytäntöjä voidaan ehkä löytää nykyisissä järjestelmissä mahdollisuuksia, joita ei aiemmin ole havaittu. Lisäksi kirjaamiskäytäntöjä yhdenmukaistamalla saadaan luotettavampaa tietoa. On myös palveluja, joissa kirjataan tietoja varsin väljästi tai ei lainkaan ja näiden osalta voisi pohtia, saadaanko tarkemmalla kirjaamisella järjestelmistä tuotettua hyödyllistä tietoa.

Suositukses tiivistetysti:

1. Tietotarpeiden ottaminen osaksi suunnitelmia ja strategioita, esimerkiksi osaksi tietohallintostrategiaa
2. Tietotarpeiden kartoittaminen ja niiden pohjalta tiedonkeruun prosessin suunnitteleminen ja kehittämiskohteiden löytäminen ja esittäminen eteenpäin
3. Indikaattoreiden kartoitus ja seurattavien indikaattoreiden valinta
4. Nykyisten tietojärjestelmien sisältäminen tietojen kartoittaminen ja tietojen hyödyntämisen mahdollisuuksien selvittäminen
5. Tietoteknisen osaamisen hyödyntäminen
6. Kirjaamiskäytäntöjen yhdenmukaistaminen tallennetun tiedon luotettavuuden parantamiseksi, kirjaamisen kehittäminen palveluissa, joista saatava tieto voisi hyödyttää monialaista yhteistyöryhmää
7. Tietoihin ja tietojen keruuseen liittyvän vastuuhenkilön valitseminen

Julkisen hallinnon ICT-strategia tukee tiedon saatavuuden parantamista, johon liittyvät tavoitteet voisi sisällyttää tietohallintostrategiaan. JulkICT-strategia ja kokonaisarkkitehtuuri eivät kuitenkaan ratkaise kaikkia ongelmia, joten lisää kehittämistyötä tilanteen parantamiseksi tarvitaan.

8. Yhteenveto

Tutkimukseni lähti liikkeelle työskentelystäni nuorten elinoloja ja palvelujen käyttöä koskevan tiedon parissa. Tampereen yliopisto oli mukana Sosiaalikehitys Oy:n hallinnoimissa hankkeissa Opit käyttöön (2011-2013) ja Kohtaamisen taidot (1.5.2013-31.8.2014) selvittämässä nuoriin liittyvien tietojen keräämistä, tallentamista ja tilastointia sekä kirjaamiskäytäntöjä erilaisissa palveluissa. Opit käyttöön -hankkeessa tehty nykytilan kartoitus on toiminut osana tämän tutkimuksen nykytilan kartoitusta. Kohtaamisen taidot -hankkeen raportista on nostettu esille asioita, jotka liittyvät yksittäisen nuoren tietojen kirjaamiseen eli kirjaamiskäytäntöön liittyviä asioita. Tutkimuksessani olen mennyt hankeraportteja pidemmälle ja huomionut tilanteen parantamiseen liittyen valtakunnallisen tieto- ja viestintätekniikan kehittämistyön, eli julkisen hallinnon ICT-strategian ja kokonaisarkkitehtuurin, ja tietotarpeiden paikallisen luonteen eli tiedon tarpeen kuntien nuorten ohjaus- ja palveluverkostoissa.

Nuorisolaki säätää kuntien nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen tehtäväksi mm. koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista, jotta nuorten tilannetta kunnissa pystytään arvioimaan ja tietoa hyödyntämään mm. päätöksenteossa. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää nykytila nuorten kasvu- ja elinoloihin liittyvän tiedon saatavuudesta kartoittamalla tietoihin liittyvää lainsäädäntöä, palveluja ja tietojärjestelmiä. Menetelminä olen käyttänyt haastatteluja, osallistumista hankkeisiin liittyviin palavereihin ja perehtymistä hankkeisiin liittyviin asiakirjoihin sekä muihin kirjallisiin ja sähköisiin materiaaleihin.

Nuorten monialaisen yhteistyöryhmän tietotarpeet ovat luonteeltaan monialaisia, mikä tuo omat haasteensa tiedon saatavuudelle. Tietoja tarvitaan eri hallinnonaloilta, jolloin tiedot tulee kerätä ja koota yhteen useammasta lähteestä yhteistyöryhmän saataville. Tiedonkeruu on usein järjestetty hallinnonaloittain. Yhteistyöryhmä koostuu eri alojen ammattilaisista, joilla ei välttämättä ole paljon tietoteknistä osaamista ja ymmärrystä mahdollisuudesta saada tietoja eri tietojärjestelmistä ja muista lähteistä. Tiedon kerääminen on varsin uusi asia, jolloin käytännöt eivät ole vielä muotoutuneet, joten on

tärkeää, että tietojen keräämisen prosessi suunnitellaan siten, että alusta lähtien saadaan luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa, jotta tiedosta olisi aidosti hyötyä. Tarkoitus ei ole kerätä tietoa vain sen vuoksi, että sellainen velvollisuus on laissa säädetty.

Nuoret käyttävät monenlaisia palveluja jo pienestä pitäen. Joissakin palveluissa tietoja nuorista ei juurikaan kirjata ja joissakin palveluissa tietoja kirjataan tarkasti. Lainsäädäntö säätelee myös palvelujen asiakaskirjaamisia hyvin eri tavalla: esimerkiksi terveydenhuollossa kirjaaminen on hyvin tarkkaa ja lailla säädettyä, kun taas esimerkiksi etsivässä nuorisotyössä kirjaaminen on varsin vapaata ja valtakunnallisen tilastointitarpeen säätelystä. Eri palveluissa on käytössä erilaisia tietojärjestelmiä, jotka vaikuttavat siihen, miten tietoa voi kirjata ja millaisia tilastoja tiedoista saa tuotettua. Käytössä oleva tietojärjestelmä voi siis rajoittaa tietojen saatavuutta, mutta toisaalta tietojärjestelmät voivat myös sisältää mahdollisuuksia tietojen tarkempaan kirjaamiseen ja hyödyntämiseen. Usein tyydytään kirjaamaan palvelujen käyntimääriä päätöksenteon tueksi, jos muuta ei vaadita.

Monialaisen yhteistyöryhmän tietotarpeita ei ole määritelty, joten ei ole näkemystä ryhmälle olennaisista tiedoista. Kunkin kunnan monialainen yhteistyöryhmä määrittelee tarvitsemansa tiedot itse. Tietojen määrittelyssä apuna voi käyttää tietoja, joita nuorista kerätään jo nyt. On helpompaa aloittaa tietojen keruu tiedosta, jota on jo saatavilla, mutta tämä ei saisi ohjata ryhmää määrittelemään vain saatavilla oleva tieto tärkeäksi ja olennaiseksi, koska se voi määrittää ryhmän työskentelyssä käyttämän tiedon vahaaksi. Tarjolla ei ole myöskään kattavaa indikaattoripatteristoa yhteistyöryhmän käyttöön. Nykyisin erilaisiin tarpeisiin käytössä olevat ja nuorisotietoa esittävät indikaattoripatteristot eivät kata kaikkia nuoren elämän osa-alueita. Nuoriin liittyvässä tiedossa haasteena on myös ikäryhmän heikko määrittely: nuori määritellään eri paikoissa kunkin paikan oman tarpeen mukaan eli nuori voi olla esimerkiksi alle 29-vuotias tai alle 25-vuotias.

Tällä hetkellä kuntien tietojärjestelmien sisältämiä tietoja ei voi verrata keskenään, koska tietoja ei ole määritelty yhtenäisen tietomallin mukaisesti. Myös eri tietojärjestelmien

toteutusratkaisut, tietokannat ja tietorakenteet ovat erilaisia. Tietojärjestelmien toimittajille voi esittää toiveita järjestelmien kehittämiseksi, mutta muutokset ovat usein epävarmoja, kalliita ja hitaita toteuttaa. Tietojärjestelmät ostetaan aina moneksi vuodeksi, jolloin kunnat ovat sitoutuneita käyttämään hankkimiaan järjestelmiä pitkäksi aikaa. Tämä ei useinkaan mahdollista suuria muutoksia, vaan täytyy sopeutua järjestelmien asettamiin rajoituksiin.

Nykyään tilastotietoa on saatavilla internetin kautta monessa eri palvelussa, kuten Terveystietokeskuksen ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä SOTKANet, Kelan tilastotietopalvelu Kelasto ja Tilastokeskuksen tuottamat tilastot. Joissakin palveluissa tilastoja saa muodostettua itse valitsemistaan tiedoista esimerkiksi kunnittain, alueittain ja ikäryhmittäin. Osa palveluista tarjoaa myös indikaattoripatteristoja. Tietojen hyödyntäminen vaatii perehtymistä eri palveluihin ja oleellisen tiedon löytämisestä. Lisäksi pitäisi säännöllisesti etsiä tietoa ja tehdä tilastoja, jotta tieto olisi hyödynnettävissä.

Valtakunnallinen tieto- ja viestintäteknikan kehittäminen, eli tässä tutkimuksessa huomioitujen julkisen hallinnon ICT-strategia ja kokonaisarkkitehtuuri, pyrkii suuntaan, joka jossain määrin hyödyttää monialaisen yhteistyöryhmän tietotarpeita. Kehittämisen tavoitteena on mm. julkisten tietovarantojen avaaminen ja saaminen käyttöön systemaattisesti ja nopeasti. En tosin mistään löytänyt tarkempia tietoja siitä, mitä nämä tiedot mahdollisesti olisivat, mutta periaatteessa tämä ajatus voisi hyödyttää monialaista yhteistyöryhmää. Kokonaisarkkitehtuurissa pyritään käyttäjäystävällisiin ja yhteentoimiviin tietojärjestelmiin, mikä voisi helpottaa tietojen saatavuutta myös osaltaan.

Suositukseni monialaisen yhteistyöryhmän tarvitseman nuoriin liittyvän tilastotiedon saatavuuden parantamiseksi koskevat tietojen keräämisen koko prosessia. Ensinnäkin ryhmän tulee määritellä, että se tarvitsee tietoja työskentelynsä tueksi, ja tämä tarve tietoihin tulee näkyä suunnitelmissa ja strategioissa. Tietotarpeet tulee kartoittaa ja valita sopivat indikaattorit mahdollisimman kattavasti kuvaamaan nuoren kaikkia elämän osa-alueita. Jos jotain tarvittavaa tietoa ei vielä kerätä, tarve tällaiselle tiedolle tulee viedä

eteenpäin tiedon saamiseksi myöhemmin. Tiedonkeruun prosessi tulee suunnitella alusta loppuun asti ja tähän liittyen tulee määritellä vastuuhenkilö vastaamaan tiedon saatavuudesta ja jakamisesta. Jos ryhmän tietotekninen osaaminen ei riitä, tulee käyttää ammattilaisen apua mm. nykyisten tietojärjestelmien sisältämien tietojen paremman hyödyntämisen mahdollisuuksien selvittämisessä. Tietojen kirjaamiskäytännöt tulee palvelun sisällä yhdenmukaistaa luotettavan tiedon saamiseksi. Palvelujen kirjaamia tarkasteltaessa tulisi miettiä, että voisiko joiltain osin kirjauksia lisätä tai täydentää.

Tietojen kerääminen voidaan aloittaa nopeasti, jos käytetään saatavilla olevaa tietoa. Tärkeää on kuitenkin se, että tietotarpeet kartoitetaan mahdollisimman kattavasti nuoren elämää ajatellen, jotta nähdään kokonaiskuva nuoren elämään, elinoloihin ja palvelujen käyttöön liittyen. Ei riitä, että yhteistyöryhmä tietää puutteet tiedoissa, vaan puutteet on kerrottava eteenpäin. Tietotarpeiden kartoittaminen, tietojen saatavuuden selvittäminen ja kehitystarpeet tietotekniikkaan liittyen vaativat tietotekniikan osaamista, jolloin esimerkiksi kuntien tietohallinnot voisivat olla auttamassa tässä työssä. Jotta kehittämistarpeet eivät katoaisi tiedonkulun matkalla, ne täytyy esittää ymmärrettävästi ja oikealle taholle. Tätä kautta tietotarpeiden ottaminen osaksi kuntien tietohallintostrategioita voisi ottaa tietotarpeet vahvasti esille ja oleelliseksi osaksi tulevaisuuden tietojärjestelmien kehittämistä, jolloin tiedon saatavuus paranee pitkällä tähtäimellä.

Lähteet

[Aaltonen, 2009] Kimmo Aaltonen, Nuorisolaki (2006). Teoksessa: Kimmo Aaltonen (toim.) *Nuorisolakiopas*. Tietosanoma, Helsinki, 2009, 23-27.

[Appelqvist-Schmidlechner et al., 2011] Kaija Appelqvist-Schmidlechner, Minna Savolainen, Esa Nordling, Eija Stengård, Time out! Aikalisä! Elämä raiteilleen Toimintamallin ja tukipalvelun implementoinnin arviointi. Terveystieteiden tutkimuslaitos, 2011. Saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/a0f6f54c-28da-4995-8d95-be98753e1e1e>. [Viitattu: 29.10.2013]

[Earl, 2009] M. J. Earl, Approaches to information systems planning. In: Robert D. Galliers and Dorothy E. Leidner (eds.), *Strategic Information Management, Challenges and Strategies in Managing Information Systems*. Fourth Edition. Routledge, USA and UK, 2009, 96-123.

[Gretschel ja Mulari, 2013] Anu Gretschel ja Timo Mulari, Ryhmistä verkostoksi ja verkoston toiminta laadukkaaksi, Monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishankkeen loppujulkaisu. Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry ja Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 67, 2013. Saatavissa: <http://www.lanuti.fi/loader.aspx?id=5f80afe3-2ac5-4d6c-b52a-13e82af4dbeb>. [Viitattu: 13.1.2015]

[Gottschalk, 2005] Petter Gottschalk, *Strategic Knowledge Management Technology*. Norwegian School of Management, Idea Group Publishing, 2005.

[Haastettu kirkko, 2012] Haastettu kirkko Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008-2011, Kirkon tutkimuskeskus, 2012. Saatavissa: [http://sakasti.evli.fi/sakasti.nsf/0/E263C7D8B306DB22C2257A9B002C24EA/\\$FILE/Haastettu%20kirkko.pdf#page=194](http://sakasti.evli.fi/sakasti.nsf/0/E263C7D8B306DB22C2257A9B002C24EA/$FILE/Haastettu%20kirkko.pdf#page=194). [Viitattu: 15.10.2014]

[Hartikainen et al., 2009] Kauko Hartikainen, Kristiina Häyrinen, Tiina Luomala, Jorma Komulainen, Jari Porrasmaa ja Marko Suhonen, Kansallisen sähköisen potilaskertomuksen vakioidut tietosisällöt. Suomen Kuntaliitto, 2009. Saatavissa: http://www.kanta.fi/documents/10180/3441111/Ydintiedot_otsikot_nakymat_opas_uusi.pdf. [Viitattu: 11.12.2014]

[Heikkinen et al., 2013] Ilari Heikkinen, Seppo Kainomaa, Pirjo Myyry ja Tuomo Malinen (toim.), Tietohallintomallin soveltamisohje julkiselle hallinnolle. ICT Standard Forum, 2013. Saatavissa: https://www.kuntarakenne.fi/kao-wiki/fi/tietoa-sivustosta/Tietohallintomallin_soveltamisohje_julkiselle_hallinnolle.pdf. [Viitattu: 1.12.2014]

[Hyvinvointikompassi, 2014] Hyvinvointikompassi alueelliseen hyvinvoinnin seurantaan. Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2014. Saatavissa: <http://hyvinvointikompassi.thl.fi/fi/web/hyvinvointikompassi/>. [Viitattu: 22.10.2014]

[Ihalainen et al., 2011] Harri Ihalainen, Antti Syväjärvi ja Jari Stenvall, Tietohallinnon monet kasvot kunnassa - strateginen ymmärrys ja toimintaote. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 4/2011, Kunnallistieteellinen yhdistys ry, 2011, s. 321-336.

[Indikaattorikuvaukset, 2014] Indikaattorikuvaukset. Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2014. Saatavissa: <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/indikaattorikuvaukset>. [Viitattu: 24.10.2014]

[Isoherranen, 2005] Kaarina Isoherranen, *Moniammatillinen yhteistyö*. WSOY, 2005.

[JulkICT-strategia, 2013] Palvelut ja tiedot käytössä, Julkisen hallinnon ICT:n hyödyntämisen strategia 2012-2020. Saatavissa: http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/julkict-strategia-2012-2020.pdf. [Viitattu: 27.1.2015]

[Kallela, 2014] Jari Kallela, Kokonaisarkkitehtuurilla tavoitteisiin. Valtiovarainministeriö, Valtio Expo 20.5.2014. Saatavissa: http://www.slideshare.net/Valtiokonttori/jari-kallela-vexpo-katavoite?next_slideshow=1. [Viitattu: 26.11.2014]

[Kanta, 2014] Kanta. Kansallinen terveystietokanta, 2014. Saatavissa: <http://www.kanta.fi/>. [Viitattu: 11.12.2014]

[Kauppi et al., 2013] Anu Kauppi, Antto Seppälä ja Pirkko Nykänen, Nuorten tiedot käyttöön - Raportti nuorten elinoloja ja palvelujen käyttöä koskevien tietojen tilanteesta. Opit käyttöön -hanke, 2013. Saatavissa: <http://www.koordinaatti.fi/fi/materiaalipankki/opit-kayttoon>. [Viitattu: 18.2.2015]

[Kauppi, 2014] Anu Kauppi, Selvitys nuoria koskevien tietojen kirjaamiskäytännöistä julkisissa palveluissa. Kohtaamisen taidot -hanke, 2014. Saatavissa: <http://www.koordinaatti.fi/fi/materiaalipankki/raportit/kohtaamisen-taidot>. [Viitattu: 18.2.2015]

[Kettunen, 2002] Sami Kettunen, *Tietojärjestelmän ostaminen – käytännön opas yrityksille*. Suomen Ekonomiliitto ja WSOY, 2002.

[Kinnunen et al., 2012] Riitta Kinnunen, Jukka Lidman ja Juha Kaakinen, Ajoissa Ankkuriin Varhaista puuttumista nuorisorikollisuuteen ja lähisuhdeväkivaltaan. Sosiaalikehitys, 2012. Saatavissa: <http://www.sosiaalikehitys.com/uploads/Ankkuritoiminta.pdf>. [Viitattu: 15.10.2014]

[Kokonaisarkkitehtuuri, 2011] Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuuri, kokonaisarkkitehtuurin yleiskuvaus, määrittely 0.95. Valtiovarainministeriö, 2011. Saatavissa: https://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/20110407Luonno/03_JHKA_Yleiskuvaus_20110404.pdf. [Viitattu: 26.11.2014]

[Kokonaisarkkitehtuuri, 2012] Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuuri, Julkisen

hallinnon arkkitehtuuriperiaatteet, määrittely 1.00. Valtiovarainministeriö, 2012. Saatavissa: http://tieteentekijoidenliitto.fi/files/235/Julkisen_hallinnon_arkkitehtuuri_periaatteet_0.1.0.pdf. [Viitattu: 12.1.2015]

[Kononen ja Wallenius, 2013] Heidi Kononen ja Miki Wallenius, Perheväkivaltaan löytyi lääke - menestyksekkäs Ankkuri-malli leviää koko Suomeen. Artikkel, Yle Uutiset 17.4.2013. Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/perhevakivaltaan_loytyi_laake_menestyksekkas_ankkuri-malli_leviaa_koko_suomeen/6583876. [Viitattu: 27.1.2015]

[Kosonen, 2011] Maini Kosonen, Monialainen yhteistyö muussa lainsäädännössä. Teoksessa: Kimmo Aaltonen (toim.), *Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö*. Tietosanoma, Helsinki, 2011, 59-114.

[Kuntaliitto, 2015] Nuoret koulutukseen ja työelämään. Kuntaliitto, 2015. Saatavissa: <http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/nuoret/Sivut/default.aspx>. [Viitattu: 25.1.2015]

[Laaksonen et al., 2013] Maarit Laaksonen, Marko Suhonen, Esa Paakkanen, Juha Mykkänen ja Riikka Satama, Kansallinen sosiaalihuollon asiakastietovaranto (KanSa) Yhteenveto toteutusvaihtoehdoista ja linjauksista. THL työpäperi 5/2013, Helsinki. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/103122/URN_ISBN_978-952-245-829-2.pdf?sequence=1. [Viitattu: 4.12.2014]

[L 1438/2007] Asevelvollisuuslaki. 2007. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20071438>. [Viitattu: 18.2.2015]

[L 523/1999] Henkilötietolaki. 1999. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>. [Viitattu: 18.2.2015]

[L 66/1972] Kansanterveyslaki. 1972. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1972/19720066>. [Viitattu: 18.2.2015]

[L 630/1998] Laki ammatillisesta koulutuksesta. 1998. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630>. [Viitattu: 18.2.2015]

[L 634/2011] Laki julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta. 2011. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110634>. [Viitattu: 18.2.2015]

[L 916/2012] Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta. 2012. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120916>. [Viitattu: 18.2.2015]

[L 693/2010] Laki nuorisolain muuttamisesta. 2010. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100693>. [Viitattu: 18.2.2015]

[L 159/2007] Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä. 2007. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070159>. [Viitattu: 18.2.2015]

[L 621/1999] Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta. 1999. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>. [Viitattu: 18.2.2015]

[L 417/2007] Lastensuojelulaki. 2007. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. [Viitattu: 18.2.2015]

[L 629/1998] Lukiolaki. 1998. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980629>. [Viitattu: 18.2.2015]

[L 72/2006] Nuorisolaki. 2006. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>. [Viitattu: 18.2.2015]

[L 1287/2013] Oppilas ja opiskelijahuoltolaki. 2013. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287> [Viitattu: 3.3.2015]

[L 298/2009] Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista. 2009. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090298>. [Viitattu: 18.2.2015]

[L 338/2011] Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. 2011. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110338>. [Viitattu: 18.2.2015]

[Leppämäki, 2012] Marita Leppämäki, Nyt se toimii taas! Monialainen verkostoyhteistyö ja sen edellytykset. Opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu, 2012, http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/46538/Leppamaki_Marita.pdf?sequence=2. [Viitattu: 26.3.2013]

[Lindroos ja Lohivesi, 2010] Jan-Erik Lindroos ja Kari Lohivesi, *Onnistu Strategiassa*. Kolmas uudistettu painos. WSOYpro, 2010.

[Lybeck ja Walldén, 2011] Tuula Lybeck ja Jaana Walldén, Nuorisolain muutokset – monialainen yhteistyö ja etsivä nuorisotyö. Teoksessa: Kimmo Aaltonen (toim.), *Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö*. Tietosanoma, 2011, 25-58.

[Läsnäolon nuorisotyö, 2007] Läsnäolon nuorisotyö Suomen evankelis-luterilaisen kirkon erityisnuorisotyön missio, visio ja strategia 2015. Suomen ev.lut.kirkon keskushallinto, 2007. Saatavissa: [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/4100A5A8DD00FB83C2257364003913E6/\\$FILE/Erityisnuorisotyon_strategia.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/4100A5A8DD00FB83C2257364003913E6/$FILE/Erityisnuorisotyon_strategia.pdf). [Viitattu: 15.10.2014]

[Mäkinen, 2007] Kalevi Mäkinen, *Organisaation Strateginen Kokonaisturvallisuus*. Edita, 2007.

[Mölläri ja Saukkonen, 2014] Kaisa Mölläri ja Sanna-Mari Saukkonen, AvoHILMO Perusterveydenhuollon avohoidon ilmoitus 2015 määrittelyt ja ohjeistus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2014. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116693/URN_ISBN_978-952-302-273-7.pdf?sequence=1. [Viitattu: 11.12.2014]

[Nuorisotakuu, 2014] Nuorisotakuu. TE-palvelut, 2014. Saatavissa: <http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/nuoret/nuorisotakuu/index.html>. [Viitattu: 13.1.2015]

[Nuorten elinolot, 2014] Nuorten elinolot -vuosikirja. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 2014. Saatavissa: <http://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/kokoomajulkaisut/nuorten-elinolot-vuosikirja>. [Viitattu: 22.10.2014]

[Nuora, 2012] Nuorten hyvinvointi-indikaattorit. Nuorisoasiain neuvottelukunta Nuora, 2012. Saatavissa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/tietoa_nuorten_elinoloista/Liitteet/liitteet/indikaattoripatteristo_hyvxsynty_120903.pdf. [Viitattu: 24.10.2014]

[Nykänen, 2010] Pirkko Nykänen, Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusraportti - katsaus tieteenalaan ja sen tilanteeseen Suomessa. Tietojenkäsittelytiede 30, 2010, 13-20.

[OKM, 2012] Kansallinen opintohallinnon viitearkkitehtuuri. Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012. Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/oppijanpalvelut/liitteet/Opintohallinnonkansallinenxviitearkkitehtuurixv1_0.pdf. [Viitattu: 20.10.2014]

[OKM, 2013] Opetus- ja kulttuuriministeriön tekemä kysely nuorten ohjaus- ja palveluverkostoista. 2013.

[OKM, 2015a] OKM, Nuorten aikuisten osaamisohjelma. Opetus- ja kulttuuriministeriö, <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/Hankkeet/osaamisohjelma/index.html>. [Viitattu: 22.1.2015]

[OKM, 2015b] Etsivä nuorisotyö. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/etsiva_nuorisotyö

/. [Viitattu: 27.1.2015]

[Pasanen, 2012] Harri Pasanen, Kunnallisen tietohallinnon ohjauksen toimivuus - Tietohallintojohtajien kokemuksia. Pro gradu -tutkielma, Lapin yliopisto, 2012. Saatavissa: <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/87924/Pasanen.Harri.pdf?sequence=1>. [Viitattu: 2.12.2014]

[Pitkänen et al., 2010] Sari Pitkänen, Tom Tarvainen ja Jukka Vehviläinen, Monialaisuuden mahdollisuudet nuorten palveluissa: Moniammatillisuuden ja monialaisuuden monet muodot sekä johtamisen haasteet sosiaalisessa nuorisotyössä. Sosiaalikehitys Oy ja DiaLoog-tutkimuspalvelut, 2010, http://www.hare.vn.fi/upload/Julkaisut/15733/4365_Setu_4-2010.pdf. [Viitattu: 26.3.2013]

[Rimpelä et al., 2005] Matti Rimpelä, Anni Ojajärvi, Pauliina Luopa ja Hanne Kivimäki, Kouluterveyskysely, kouluterveydenhuolto ja terveystieto, perusraportti kyselystä yläkouluille ja terveyskeskuksille. Stakes, 2005. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75055/T1-2005.pdf?sequence=1>. [Viitattu: 24.10.2014]

[Ruohonen ja Salmela, 2005] Mikko J. Ruohonen ja Hannu Salmela, *Yrityksen tietohallinto*. Edita, 2005.

[VM, 2014] SADe-ohjelma Toimintasuunnitelma 2014. Valtiovarainministeriö, 2014. Saatavissa: http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/SADe-ohjelma_toimintasuunnitelma_2014_20140402.pdf. [Viitattu: 20.10.2014]

[Siira, 2001] Timo Siira, Pk-yrityksen tietohallintostrategian määrittely. Teoksessa: Jari Kettunen ja Magnus Simons (toim.) *Toiminnanohjausjärjestelmän Käyttöönotto Pk-yrityksessä Teknologialähtöisestä Ajattelusta Kohti Tiedon ja Osaamisen hallintaa*. VTT Julkaisuja 854, Valtion teknillinen tutkimuskeskus, 2001, 98-123. Saatavissa: <http://www2.vtt.fi/inf/pdf/julkaisut/2001/J854.pdf>. [Viitattu 24.2.2015]

[Sosiaalihuollon tiedonhallinta, 2014] Sosiaalihuollon tiedonhallinta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2014. Saatavissa: <http://www.thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/tietojarjestelmapalvelut/sosiaalihuollon-tiedonhallinta>. [Viitattu: 27.1.2015]

[Stenberg, 2006] Martin Stenberg, *Tieto Tietojohdamisen arkkitehtuurit*. Kustannusosakeyhtiö Otava, 2006.

[Syväjärvi ja Ihalainen, 2011] Antti Syväjärvi ja Harri Ihalainen, Tietohallinto osana kunnallista itsehallintoa – valinnat ja strategisuus keskiössä. Teoksessa: Arto Haveri, Jani Stenvall ja Kaija Majoinen (toim.) *Kunnallisen Itsehallinnon Peruskivet*, Kunnallistieteellinen yhdistys, Suomen Kuntaliitto, 2011, 297-311.

[Särmäkari, 2011] Veli Särmäkari, Monialainen yhteistyö muussa lainsäädännössä. Teoksessa Aaltonen Kimmo (toim.) *Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö*. Tietosanoma, Helsinki, 2011, 59-114.

[TEAvisari, 2014]. TEAvisari näyttää kunnan terveydenedistämisasiivisuuden (TEA) suunnan. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2014. Saatavissa: <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/tyokalut/teaviisari>. [Viitattu: 22.10.2014]

[Terveytemme.fi, 2014] Terveytemme.fi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2014. Saatavissa: <http://www.terveytemme.fi/index.html>. [Viitattu: 22.10.2014]

[Teubner and Mocker, 2009] Alexander Teubner and Martin Mocker, Information strategy - Towards a comprehensive model of information strategy. In: Robert D. Galliers and Dorothy E. Leidner (eds), *Strategy Information Management: Challenges and Strategies in Managing Information Systems*, Routledge, 2009, 147-170.

[SOTKANet, 2014] Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2014. Saatavissa: <http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu>.

[Viitattu: 22.10.2014]

[Tilastokeskus, 2014] Tilastokeskus. Tilastokeskus, 2014. Saatavissa: <http://www.tilastokeskus.fi/>. [Viitattu: 22.10.2014]

[Kelasto, 2014] Tilastotietokanta Kelasto. Kela, 2014. Saatavissa: <http://www.kela.fi/kelasto>. [Viitattu: 22.10.2014]

[TEM, 2014] Työnvälitystilasto. Työ- ja elinkeinoministeriö TEM, 2014. Saatavissa: <http://www.tem.fi/index.phtml?s=2609>. [Viitattu: 20.10.2014]

[TPY, 2015] Työpajapalveluista. Valtakunnallinen työpajayhdistys TPY, 2015. Saatavissa: <http://www.tpy.fi/tyopajatoiminta-suomessa/tyopajapalveluista/>. [Viitattu: 27.1.2015]

[Vehviläinen, 2012] Jukka Vehviläinen, Selvitys nuorten elinoloja ja palveluita tukevien tietojärjestelmien kehittämisestä. DiaLoog-tutkimuspalvelut, 2012. Saatavissa: <http://www.fstky.fi/DowebEasyCMS/Sivusto/Dokumentit/hankkeet/Selvitys%20nuorten%20elinoloja%20ja%20palveluita%20tukevien%20tietojarjestelmien%20kehittamisesta.pdf>. [Viitattu: 28.10.2014]

[Ward and Griffiths, 1996] John Ward and Pat Griffiths, *Strategic Planning for Information Systems*. Second edition. John Wiley & Sons, 1996.